

Міжнародні наукові інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

ISSN 2617-2364

Випуск 68

*МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ*

www.lex-line.com.ua

14-15 січня 2025 р.

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA I ADMINISTRACJI
W OPOLU

Україна, Тернопіль – Польща, Ополе 2025

Актуальні дослідження правової та історичної науки. Випуск 68: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 14 – 15 січня 2025 р.) / редкол. : О. Яремко та ін. ГО “Наукова спільнота”. WSZIA w Opolu. Тернопіль : ФО-П Шпак В.Б. 2025. 62 с. ISSN 2617-2364.

У виданні вміщено наукові публікації Міжнародної наукової інтернет-конференції «Актуальні дослідження правової та історичної науки» (Випуск 68) з юридичних та історичних питань, яка відбулася 14-15 січня 2025 р. за сприянням Громадської організації “Наукова спільнота” (Україна) та Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu (Польща).

Матеріали коференції також оприлюднено на сайті конференції:
www.lex-line.com.ua

Оргкомітет ГО Наукова спільнота:

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, Західноукраїнський національний університет;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет;

Ребуха Лілія Зіновіївна, доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:
46005, м. Тернопіль, а/с 797
тел. +380979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

**ОНТОЛОГІЧНИЙ ТА ДЕОНТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РОЗСУДУ
СУБ'ЄКТІВ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ТА ЇХ КООРДИНАЦІЯ
ПРИ УХВАЛЕННІ ДИСКРЕЦІЙНИХ РІШЕНЬ**

Ванджурак Роман Васильович

доктор філософії з права, докторант

Національної академії внутрішніх справ, адвокат

ORCID: 0000-0002-8474-2276

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4048

Специфіка філософського рівня дослідження будь-якого об'єкта полягає, з одного боку – в спрямованості на окреслення та опис певних конкретних форм його прояву, тоді як з іншого – в осмисленні цього об'єкта з погляду його «вписаності» у відповідну систему так званих «гуманістичних координат» [1, с. 367].

Така методологія являє собою ієрархічний комплекс підходів, базовим серед яких є онтологічний, що передбачає дослідження об'єкта в контексті багаторівневої цілісної системи буття та об'єктивної реальності (як природної, так і суспільної), адже будь-які властивості предметів та явищ є похідними від характеру їхніх зв'язків, відношень та взаємодій з іншими речами [там же].

Ведучи мову про право, особливо в правозастосовному його ключі, сутнісна природа якого першочергово полягає у тому, що воно (право) не зводиться виключно до онтологічної площини правових явищ, в межах якої відомості про них оцінювалися б виключно у категоріях «істинності» та «хибності». Тобто, окрім свого онтологічного виміру право характеризується ще й деонтологічним виміром, в межах якого відомості про правові феномени оцінюються не стільки в плані їхньої істинності, але й з точки зору їхньої доцільності [1, с. 367].

Не будучи «самоцільним» феноменом, право як таке (а, відповідно, і розсуд як одна з форм його здійснення) завжди має своє буттєве

укорінення, себто конкретна життєва ситуація, яку розв'язує право, є його онтологічним підґрунтям [1, с. 368].

Проте, онтологічно, ідея права завжди пов'язана з існуванням у світі, в якому на основі права створюється правопорядок, і розглядати буття права, не беручи до уваги його зв'язків з цим правопорядком є доволі утопічно. Саме тому, досягнення існування права можливе лише за умови одночасного врахування умов його буття у світі [2, с. 25], а відповідно – подання деонтологічного світу права поза онтологічним контекстом його формування та реалізації призводитиме до типових методологічних помилок, притаманних позитивістській доктрині. Право не може бути редукованим, ні до «чистих фактів», ні до «чистих норм» [1, с. 368], адже являє собою, за влучною метафорою А. Кауфмана, своєрідним «єднальним містком між суцим та належним», що виконує роль «каналу їх взаємоузгодження» [3, с. 112].

Слід відзначити переважаюче на сьогодні в наукових колах суперечливе ставлення до дискреції, особливо суддівської. З одного боку, стверджується, що суддівський розсуд є гарантією обґрунтування судових рішень, оскільки суд має докладно проаналізувати фактичні обставини і навести аргументацію своєї правової позиції [4], а також, що суддівський розсуд, як тлумачення норм права та висновки щодо шляхів забезпечення верховенства права є особливо цінними, позаяк дає змогу серед великої кількості правових норм обрати й застосувати ті, які є найбільш сприятливими для захисту прав, свобод та інтересів учасників судових процесів. В той час з іншого боку лунають доволі поширені й цілком обґрунтовані застереження, пов'язані з релятивізмом дискреційних рішень, що, мовляв, необмежений розсуд потягне за собою ситуацію, коли неоднакові вирoki підірвуть довіру людей і можуть призвести до катастрофічних наслідків за яких люди боятимуться звертатися до суду зі своїми справами [5, с. 190].

Та попри такі небезпідставні застереження, слід визнати, що ми навряд чи можемо знехтувати тією непереборною обставиною, що законодавець на нормативному рівні не здатен передбачити абсолютно всі можливі конкретні ситуації з усіма їх особливостями. До того ж чим більш загальний характер має юридична норма, тим ширшим є спектр її можливих інтерпретацій. Все це, певна річ, стимулює потребу у

відповідних дискреційних повноваженнях [1, с. 370], щоправда, ці повноваження не мають переростати в «процесуальне свавілля».

Досліджуючи ті демаркаційні грані, що відрізняють розсуд від свавілля, науковці дедалі активніше схилиються до думки щодо доцільності застосування при вирішенні цього питання більш широких «метаюридичних» підходів, адже розсуд по суті є тлумаченням правової норми і водночас вибором способу вирішення з кількох альтернатив, з вимушеним ухваленням певного процесуального рішення із застосуванням свого індивідуального потенціалу, особистого досвіду та світогляду [1, с. 368]. Тож розсуд – це складне та багатогранне явище, а підходи до його характеристики дуже плюралістичні [6, с. 530].

Вочевидь, згаданий «плюралізм», для того, щоб не бути інтерпретованим як «свавільний суб'єктивізм», має підпорядковуватися певним обмежувальним засадам (принаймні, «рамкового» характеру) й відповідно, актуалізується проблема підстав визначення та вибору критеріїв здійснення дискреційних процедур.

Як засвідчує аналіз останніх наукових досліджень з цього питання, такі критерії зазвичай залишаються виключно суб'єктивними, що не сприяє наближенню вирішення питання об'єктивізації процесуального розсуду та недопущення можливостей його переростання на процесуальне свавілля.

Так, до основних критеріїв, що впливають на становлення внутрішнього переконання в оцінці доказів суб'єктами доказування, належать: морально-етичні ціннісні переконання суб'єкта доказування; рівень кваліфікації щодо юридичної діяльності, пов'язаної з оцінкою доказової інформації; психологічна функціональність даного суб'єкта, здатність боротися із зовнішнім впливом та відстоювати власну точку зору» [6, с. 531].

До того ж морально-етичні переконання та ціннісні пріоритети суб'єкта доказування, а також рівень його кваліфікації в плані оцінки доказової інформації є надто відносними індивідуально-суб'єктивними характеристиками, які навряд чи можна визнати за чіткі (логічно однозначні) критерії належності здійснення розсуду на основі внутрішнього переконання, а «психологічна здатність суб'єкта правозастосування відстоювати свою точку зору» аж ніяк не гарантуватиме розумності та справедливості його позиції [1, с. 369].

Відтак, на наш погляд, єдиним засобом стримування процесуального волюнтаризму при прийнятті процесуальних рішень є принцип онтологічного обґрунтування деонтологічного змісту процесуальних рішень з точки зору їх об'єктивної вивіреності в контексті достовірної інформації, своєчасності та доречності в плані їх впливу на стан та динаміку правопорядку, а також справедливої відповідності між ступенем суспільної шкоди, спричиненої протиправними діями, та характером і жорсткістю присуджуваних санкцій (у разі доведеності вини особи у таких діях) [1, с. 369].

Література:

- [1] Ванджурак Р. Координація онтологічних та деонтологічних аспектів розсуду суб'єктів правозастосування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. № 86 ч. 5. С. 365-374. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.86.5.53.
- [2] Стовба О. В. Буття права у правовій ситуації як онтологічна засада верховенства права. *Проблеми філософії права*. 2005. Т. III. № 1-2. С. 24-31.
- [3] Kaufmann A. Rechtsphilosophie. 2. Aufl. – München, 1997. – 423 s.
- [4] Савчин М. "Свобода суддівського розсуду у світлі обґрунтованості рішень судів апеляційної та касаційної інстанції." ("Judge's discretion in ensuring human rights and freedoms: the ...") URL: <https://yvu.com.ua/svoboda-suddivskogo-rozsudu-u-svitli-obgruntovanosti-rishen-sudiv-apelyatsijnoyi-ta-kasatsijnoyi-instantsij/>.
- [5] Римарчук Р. М. Судовий розсуд як елемент правозастосовної системи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. N 9. С. 188-190. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/45>.
- [6] Шведа Б. В. Суддівський розсуд в адміністративному процесі. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. С. 528-532. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.92>.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗМІСТУ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ДОКТРИНИ ЯК ПРАВОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ

Добросердов Артур Ринатович
здобувач ступеня «Доктор філософії»,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Науковий керівник: Гоцуляк Юрій Вікторович
доктор юридичних наук, доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4058

Т. Мартинюк наводить перелік ключових функцій правової ідеології: «Зростає і значення функцій, які виконує правова ідеологія, зокрема інтегративної, завдяки якій відбувається об'єднання різних соціальних утворень для успішного існування і розвитку суспільства; аксіологічної функції, яка реалізується через формування і пропагування правових цінностей та ідеалів, покликаних виступати орієнтирами для суспільного розвитку; мобілізуючої функції, тобто певна ідеологічна переконаність спонукає людину на ті чи інші дії чи бездіяльність» [1, с. 41]. Правовий лібералізм виконує інтегративну функцію, реалізуючи принцип свободи у різних галузях права та сферах суспільного життя, об'єднуючи різні доктрини та принципи (правової держави, громадянського суспільства, права людини тощо). Аксіологічна функція реалізується через доступність змісту ліберальних ідей для суспільної свідомості, а відтак покладається критерій для законодавця – правова визначеність. Правовий лібералізм відстоює ключову цінність права як пізнаної свободи.

Є різні підходи до класифікації правових ідеологій, зокрема, найпоширенішим є поділ залежно від типу праворозуміння. В. Калітинський зазначає: «Основою природно-правових ідеологій є гуманістичний правовий ідеал, що базується на правових принципах: гуманізму, верховенства права, людської гідності. Прикладом правової ідеології, що ґрунтується на концепції природно-правового розуміння, є ліберальна ідеологія» [2, с. 11-12]. Отже, правовий лібералізм

розглядається як приклад природно-правової ідеології і не безпідставно, оскільки принцип свободи є базовим природним законом у природно-правових вченнях. Саме тому ліберальна доктрина стала домінуючою для розвинутого суспільства, оскільки принцип свободи, що розгортається у економіці, політиці, праві, соціології доводить свою прогресивність порівняно із естатичними, державницькими, авторитарними підходами.

О. Мошенський вказує на основні змістовні ідеї, що охоплює правовий лібералізм як правова ідеологія: «Лібералізм проголошує історичну необхідність утвердження всебічної і якнайширшої свободи в сфері особистого життя (свобода самореалізації, самовираження), в сфері економічного життя (свобода підприємництва, торгівлі, володіння і розпорядження власністю), в сфері політичного життя (свободу обирати і бути обраним, свободу від незаконного примусу, верховенство закону і розподіл влад)» [3, с. 49]. Варто погодитись, що ліберальна ідеологія стала трактуватись дуже широко, настільки, що практично всі цивілізаційні правові цінності мають до неї стосунок, все, що так чи інакше закладає принцип свободи, незалежності вважається лібералізмом. Правовий лібералізм багаторівневий: особистий рівень заснований на індивідуальній свободі та обмеженого втручання держави в особисте життя та самовираження; економічний вимір заснований на приватній власності; політичний вимір на принципах демократії.

Література:

1. Мартинюк Т. М. Правова психологія та правова ідеологія: особливості формування в Україні. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2019. Вип. 8. С. 38-45.
2. Калітинський В. М. Сучасні різновиди правових ідеологій: філософсько-правовий вимір : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.12 "Філософія права". Львів. держ. ун-т внутр. справ, Львів, 2016. 18 с.
3. Мошенський О. С. Криза сучасного лібералізму. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 1 груд. 2017 р.)*. Харків. нац. ун-т. внутр. справ. Харків, 2017. С. 48-52.

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ОБМЕЖЕНЬ ОЗБРОЄНЬ В ДРУГІ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Плотніков Олексій Вікторович
кандидат юридичних наук, старший юрист
ГО «Десяте Квітня», м. Одеса, Україна
ORCID: 0000-0001-9814-1108

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4050

Друга Світова Війна характеризувалася незчисленними порушеннями міжнародного гуманітарного права та невимовними стражданнями її жертв. Тож недивно, що вона стала поштовхом для розвитку МГП, що підтверджується ухваленням за її наслідками чотирьох Женевських конвенцій про захист жертв війни, які досі складають основу корпусу права, відомого як право Женеви [1, С. 70]. Однак, незважаючи на те, що під час світового конфлікту застосовувалися практично всі уявні види зброї, війна не призвела до негайного обмеження цих видів зброї засобами міжнародного права. Знадобилося ще кілька десятиліть, аби міжнародне гуманітарне право повернулося до обмеження зброї, започаткованого в Гаазі.

Нове покоління обмеження озброєнь, про початок формування якого можна говорити в 1970-х роках, відзначалося двома основними характеристиками. По-перше, відбулося остаточне розділення двох напрямків: обмеження гонки озброєнь шляхом скорочення арсеналів держав та обмеження чи заборони конкретних видів зброї через порушення ними принципів міжнародного гуманітарного права. Перший напрямок вилився в ряд договорів про нерозповсюдження та скорочення озброєнь (в першу чергу – ядерних [наприклад: 2, 3]). Другий напрямок стосувався як обмеження зброї масового ураження так і обмеження звичайних (конвенційних) озброєнь.

Хоча творці ООН і задекларували бажання «позбавити прийдешні покоління нещастя війни, яка двічі в нашому житті принесла людству невимовне горе» [4, Преамбула], війна, як засіб вирішення міжнародних суперечок, нікуди не зникла. Ядерне стримування зробило неможливою війну між великими державами, однак під час Холодної війни відбувалися численні локальні збройні конфлікти, що за рівнем жорстокості подекуди не поступалися Другій Світовій [див., наприклад: 5]. Усвідомлення того, що навіть в умовах ядерного протистояння великих держав «малі» неядерні збройні конфлікти залишаються частиною міжнародної реальності створило умови для подальшого розвитку заборон та обмежень звичайних озброєнь.

Найбільш відомим (хоча не найбільш масштабним за кількістю жертв) збройним конфліктом часів Холодної війни стала війна США у В'єтнамі. Вона призвела до виникнення активного антивоєнного руху як в самих США [див.: 6], так і в інших країнах [7, с. 26]. Цьому сприяло широко висвітлюване в пресі використання США певних видів зброї, зокрема мінної, запалювальної та касетної [8]. Застосування нових типів зброї, що могла розглядатися як нелюдська, та громадський тиск у сукупності поставили перед світовою спільною питання про необхідність та можливість обмеження чи заборони відповідних видів зброї.

Так, вже в 1967 році в меморандумі Міжнародного комітету Червоного Хреста, що був спрямований до урядів світу, було поставлене питання про те, чи не слід розглядати напад як зброю, що приносить непотрібні страждання [9, с. 78-79]. В 1968 році Міжнародна конференція з прав людини, що відбулася в Тегерані під егідою ООН ухвалила резолюцію XXIII, що описувала бомбардування нападом як приклад «широко поширеного насильства та жорстокості наших часів» та запросила Генеральну Асамблею ООН запропонувати Генеральному Секретарю дослідити «потребу в додаткових гуманітарних міжнародних конвенціях чи можливому перегляді існуючих конвенцій для забезпечення кращого захисту цивільних осіб, військовополонених та комбатантів в збройних конфліктах та можливість заборони та обмеження використання певних засобів і методів ведення війни» [10].

Генеральна Асамблея ООН підтримала пропозицію, що була напрацьована в Тегерані. В 1969 році світ побачила перша серія доповідей «Повага до прав людини в збройному конфлікті». В них Генеральний

Секретар ООН вказав, що «легальність чи нелегальність використання напалму виглядає питанням, що може закликати до дослідження, та може зрештою бути вирішеним в міжнародному документі, що прояснить ситуацію» [11]. В 1970 році Генеральний Секретар виступив з пропозицією підготувати ще одну доповідь, зазначивши що вона може «полегшити подальші дії Організації Об'єднаних Націй для скорочення чи заборони такого використання зброї, про яку йдеться, що можуть бути визнані негуманними» [12, с. 175]. Нарешті, в 1971 році Генеральна Асамблея запросила Генерального Секретаря підготувати за допомогою кваліфікованих експертів доповідь щодо напалму та іншої запалювальної зброї та всіх аспектів її можливого використання [13].

На підставі цієї резолюції Генеральний Секретар скликав групу урядових експертів. Їхня доповідь, що була опублікована в 1972 році, стосувалася хімічного складу запалювальної зброї, типів зброї, використання запалювальної зброї у війні, серйозності опіків, ефектів під поширення вогню, соціальних та економічних наслідків. В доповіді відзначалося, що «запалювальна зброя, особливо напалм, вже є предметом широко поширеної огиди та занепокоєння» та робився висновок про необхідність «напрацювання заходів щодо заборони використання, виробництва, розробки та накопичення напалму та іншої запалювальної зброї» [14]. В листопаді 1972 року Генеральна Асамблея схвалила резолюцію в якій висловила підтримку доповіді та заявила, що «запалювальна зброя завжди становила категорію зброї, на яку дивилися з жахом» [15].

Міжнародні неурядові організації не залишилися осторонь процесу мислення щодо нових норм МГП. Так, в 1971 році Міжнародний комітет Червоного Хреста (далі – МКЧХ) скликав Конференцію урядових експертів щодо утвердження та розвитку міжнародного гуманітарного права, що застосовується до збройних конфліктів [16]. За нею послідувала Дипломатична конференція, яка в 1977 році затвердила два Додаткових протоколи до Женевських конвенцій – Протокол I щодо міжнародних збройних конфліктів [17] та Протокол II щодо збройних конфліктів неміжнародного характеру [18]. Першим протоколом було підтверджено заборону “застосовувати зброю, снаряди, речовини й методи ведення воєнних дій, здатні завдати надмірних пошкоджень або надмірних страждань” [18] та заборону невибіркових нападів. Це стало важливим

підтвердженням вже існуючих звичаєвих норм щодо систем озброєнь та базою для подальшої розробки конкретних заборон та обмежень.

Література:

1. Вивчаючи міжнародне гуманітарне право: Навчально-методичний посібник / за ред. Т.Р. Короткого. Київ-Одеса: Фенкіс, 2021. 268 с.
2. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 01.07. 1968. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text (дата звернення: 02.11.2024).
3. Treaty on the Limitation of Anti-Ballistic Missile Systems, 1972. URL: <https://2009-2017.state.gov/t/avc/trty/101888.htm> (дата звернення: 02.11.2024).
4. Статут Організації Об'єднаних Націй, 1945. Преамбула. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 02.11.2024).
5. Тумашов А. В. “Холодна війна” другої половини ХХ століття: причини виникнення, хід і її наслідки: дис ... канд. істор. наук : 20.02.22. Львів, 2005. 195 с.
6. Кіндратішин К. І., Ямпольська Л. М. Громадська думка та антивоєнні рухи у США під впливом війни у В'єтнамі (1964-1975). *Сходознавство. Актуальність та перспективи*. Матеріали доповідей IV Міжнародної науково-методичної конференції (Харків, 24 березня 2023 р.). Частина II. Харків, 2023. С. 86-91.
7. Mansour C. The British Movement against the Vietnam War: An Example of Transnational Solidarity? *Revue des civilisations anglophone, ibérique et ibéro-américaine*. 2017. No 5. P. 26-41.
8. Prokosch E. The Development of the Convention on Conventional Weapons 1971-2003. 2021. URL: https://article36.org/wp-content/uploads/2021/12/The-Development-of-the-CCW.pdf?mc_phishing_protection_id=28048-c7anv7f0s0v91iu3cerg (дата звернення: 02.11.2024).
9. Kalshoven F. The Conference of Government Experts on the Use of Certain conventional Weapons, Lucerne, 24 September-18 October 1974. *Netherlands Yearbook of International Law*. 1975. Vol. 6. P. 77-102.
10. The Final Act of the International Conference on Human Rights, Teheran, 22 April-13 May 1968. URL: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/fatchr/Final_Act_of_TehranConf.pdf (дата звернення: 02.11.2024).

11. Respect for human rights in armed conflicts. Report of the Secretary General, 1969. URL: <https://www.refworld.org/legal/resolution/unga/1969/en/26130> (дата звернення: 02.11.2024).
12. Neer M. Napalm: An American Biography. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press, 2013. 330 p.
13. UNGA Resolution 2852 (XXVI), 1972. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/1290632?v=pdf> (дата звернення: 02.11.2024).
14. Napalm and Other Incendiary Weapons and All Aspects of their Possible Use: Report of the Secretary-General, UN document A/8803 (1972). URL: <https://digitallibrary.un.org/record/1290632?v=pdf> (дата звернення: 02.11.2024).
15. UNGA Resolution 2932 A (XXVII), 29 November 1972. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/644183?v=pdf> (дата звернення: 02.11.2024).
16. Reaffirmation and Development of International Humanitarian Law Applicable in Armed Conflicts. Conference of Government Experts, 1971. URL: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400080074a.pdf> (дата звернення: 02.11.2024).
17. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 02.11.2024).
18. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text (дата звернення: 02.11.2024).

РАТИФІКАЦІЯ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ У МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ

Співак Марина Вікторівна

доктор політичних наук, професор, доцент

кафедри публічного управління та адміністрування,

Національна академія внутрішніх справ

ORCID: 0000-0002-9471-7154

Барановська Вікторія Сергіївна

курсант, Національна академія внутрішніх справ

Гейко Анастасія Олегівна

курсант, Національна академія внутрішніх справ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4045

Насильство стосовно жінок і домашнє насильство є широко поширеними явищами, про які досі замовчується та дані про які занижуються. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, приблизно одна з трьох жінок у всьому світі протягом свого життя зазнавала фізичного або сексуального насильства з боку інтимного партнера. За оцінками Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності, майже 30 % жінок у всьому світі зазнавали фізичного чи сексуального насильства з боку інтимного партнера [1, с. 7]. У кожній країні існує своя практика протидії з цим негативним явищем. Однак у 2011 році країни ініціатори вирішили об'єднати зусилля для просування захисту жінок від насильства. Станом на квітень 2022 року конвенція підписана 45 країнами та Євросоюзом [2]. Розглянемо практику деяких з них. Наприклад, Чехія вважається однією з найбільш ліберально налаштованих країн Центральної та Східної Європи, однак ратифікація стамбульської конвенції постійно відкладалася. Лідер Чеської Республіки Андрея Бабіш був одним з тих, хто намагався зупинити ратифікацію Стамбульської конвенції на користь її альтернативного договору, який, на його думку, більше відповідає поняттю «традиційної сім'ї». Ще у 2018

році він заявив, що чеські закони вже достатньо захищають жінок від домашнього та сексуального насильства. Пізніше уряд Чехії майже без пояснень зняв тему Стамбульської конвенції з порядку денного. Таким чином, Чехія зрівнялася зі своїми сусідами, Словаччиною та Угорщиною, які є двома із шести країн ЄС, які підписали конвенцію, але ще не ратифікували її [3].

Польща ратифікувала Стамбульську конвенцію ще в 2015 році, але кампанія консервативних груп усі наступні роки змушувала уряд ставити питання про вихід з неї. У 2020 році тодішній прем'єр-міністр Матеуш Моравецький звернувся до Конституційного трибуналу з проханням проаналізувати сумісність конвенції з Конституцією Польщі. Тоді Моравецький назвав Стамбульську конвенцію «ідеологічним» документом і відмітив, що його уряд поділяє деякі побоювання консервативних критиків щодо певних формулювань у тексті, які, на їхню думку, пропагують «гендерну ідеологію», оскільки вона зображує гендер як соціальну конструкція, а не біологічну реальність. Він також зазначив, що Польща вже зробила достатньо для боротьби з домашнім насильством на рівні національного законодавства. Зокрема запропоновано альтернативний договір який забороняє аборти та гомосексуальні шлюби [4].

Через три роки Польща отримала другу можливість проголосувати за ратифікацію Стамбульської конвенції, однак більшість знову проголосували «проти». У той історичний момент Міністр Європи Мартін Дворжак назвав відмову – «міжнародною ганьбою». Аргументи, висунуті проти ратифікації Стамбульської конвенції, віддзеркалювали аргументи Чехії щодо дискурсу навколо так званих «культурних війн», уявлень про те, що її ратифікація призведе до знищення традиційних сімейних цінностей. Окрім релігійно і культурного питання чітко прослідковується питання політики. Проблема полягає в тому, що незважаючи на те, що Громадянська платформа Туска та Ліві подали проекти законів про лібералізацію абортів, коаліція – до якої входить альянс «Польща 2050» на чолі з консерватором католиком Шимоном Холонні та аграрна партія (PSL) не підтримують жоден із законопроектів. Це ускладнює позиції обох сторін у виборчих перегонах у травні 2025 року [3].

Для Франції, у 2019 році групою експертів із протидії насильству щодо жінок і домашнього насильства (GREVIO) вже напрацьовані певні рекомендації які зобов'язують: продовжувати активізувати зусилля, спрямовані на просування рівності жінок, зокрема шляхом зміцнення механізмів через тексти нормативно правових актів та поправки до них; створювати правові механізми захисту жінок від економічного насильства; усувати дискримінації, які підвищують ризики насильства, у тому числі множинної дискримінації (молоді жінки, жінки-іноземки, жінки, які проживають у сільській місцевості, жінки похилого віку, жінки ЛГБТ-спільноти (лесбійок, бісексуалів, трансгендерів), а також жінок інвалідів; посилювати механізми міжінституційної співпраці, зокрема на рівні відомств, шляхом вжиття заходів, спрямованих на збільшення кадрових і фінансових ресурсів, зміцнення потенціалу для мобілізації різних зацікавлених сторін, забезпечення підготовки фахівців та збільшення фінансування гендерно-орієнтованих проектів і заходів; впроваджувати гендерну політику в усі сфери життєдіяльності [5, с. 7-8].

Уряду Португалії за результатами роботи комісії 2022 року було рекомендовано: створити спеціальні телефонні лінії довіри для жертв усіх форм насильства, які охоплюються Стамбульською конвенцією; внести зміни до Кримінального кодексу для повного приведення його у відповідність зі статтями 36 і 40 Стамбульської конвенції а також забезпечити дотримання правил судового переслідування *ex parte* та *ex officio* за злочини сексуального насильства та тілесні ушкодження у відповідності до пункту 1 статті 55 Конвенції; вжити заходи щодо забезпечення дієвості та ефективного застосування запобіжних заходів та захисних приписів до осіб які вчинили насильство до жінок, зокрема таких як переслідування, примусовий шлюб, каліцтво жіночих статевих органів [6, с. 3].

Отже, Стамбульська Конвенція – це міжнародна угода Ради Європи, але ратифікували її не всі країни ЄС, наприклад, серед таких країн Угорщина, Чехія, Латвія, Литва, Словаччина. Також з 1 липня 2021 року Туреччина вийшла зі Стамбульської конвенції та більше не є державою-учасницею цієї конвенції [7]. Помітним, є той факт, що у багатьох країнах сам процес і результати ратифікації залежать від політичних, культурних та релігійних факторів.

Література:

1. Дослідження «Після ратифікації: перспективні практики для просування реалізації Стамбульської конвенції». В. Андрасек, Т. Бугаєць. Дослідження підготовлено в рамках проєкту «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні – Етап II» (COVAW-II). 2024, 94 с. URL: <https://rm.coe.int/ukr-2024-after-ratification-promising-practices-of-ic-ukr/1680afa03b> (дата звернення: 21.12.2024).
2. Стамбульська конвенція. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8(дата звернення: 21.12.2024).
3. Women's Rights in Poland and Czechia: Seeing Past the Istanbul Convention. Claudia Ciobanu and Jules Eisenchteter. Prague, Warsaw, BIRN. February 7, 2024. URL: <https://balkaninsight.com/2024/02/07/womens-rights-in-poland-and-czechia-seeing-past-the-istanbul-convention/> (дата звернення: 22.12.2024).
4. Poland's Replacement for Istanbul Convention Would Ban Abortion and Gay Marriage. Claudia Ciobanu, Warsaw, BIRN, March 15, 2021. URL: <https://balkaninsight.com/2021/03/15/polands-replacement-for-istanbul-convention-would-ban-abortion-and-gay-marriage/>(дата звернення: 28.12.2024).
5. GREVIO Rapport d'évaluation de référence France. Groupe d'experts sur la lutte contre la violence à l'égard des femmes et la violence domestique (GREVIO) (2019). URL: <https://rm.coe.int/grevio-inf-2019-16/168098c619> (дата звернення: 28.12.2024).
6. Conclusions on the implementation of recommendations in respect of Portugal adopted by the Committee of the Parties to the Istanbul Convention. IC-CP/Inf(2022)4. Secretariat of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence. URL: <https://rm.coe.int/ic-cp-inf-2022-4-eng-cop-conclusions-portugal/1680a6d173> (дата звернення: 27.12.2024).
7. Country monitoring work. Turkey. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/turkey> (дата звернення: 28.12.2024).

ПРОБЛЕМИ КІБЕРБЕЗПЕКИ ПРИ ВЕДЕННІ ГЛОБАЛЬНОГО БІЗНЕСУ З ТРАНСКОРДОННИМИ ПОТОКАМИ ДАНИХ

Супрунов Олег Іванович

студент, Навчально-науковий інститут права

Державного податкового університету

Науковий керівник: Мацелик Михайло Олексійович

кандидат юридичних наук, доцент,

Державний податковий університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4054

Дані, пов'язані з міжнаціональними компаніями, повинні передаватись і перетікати між різними регіонами, але існують відмінності в підходах до питань кібербезпеки [1, с. 219-227; 2, с. 28-30; 3, с. 80-82] і нормативних вимогах у різних країнах і регіонах [4, с. 149-153; 5, с. 180-187]. Фрагментація правил управління даними між країнами посилюється великою розбіжністю в засобах управління транскордонними даними в різних країнах. Оскільки країни та регіони по всьому світу починають звертати увагу на транскордонні дані та регулювати їх, багатонаціональні компанії почали стикатися з різними проблемами у веденні глобального бізнесу з транскордонними потоками даних. Нечіткі та невизначені питання кібербезпеки мають великий вплив на багатонаціональні компанії. Глобалізація є основною характеристикою транснаціональних корпорацій, але, за винятком Сполучених Штатів, які загалом підтримують вільний потік даних через кордони, усі інші великі країни та регіони мають різний ступінь обмежень щодо локалізації даних.

Наприклад, США підтримують правила управління вільними транскордонними даними, тоді як ЄС підтримує внутрішньорегіональні потоки даних із високим рівнем позарегіональних вимог щодо захисту, а переговори між ЄС і США щодо транскордонних потоків даних коливалися між консенсусом і незгодою до березня 2022 року, коли США та ЄС узгодили нову трансатлантичну систему конфіденційності даних і

досягли принципової згоди (Privacy Shield Framework) [5, с. 182, табл. 1; 6, с. 48-49].

Тим часом у лютому 2022 року Європейська комісія офіційно оприлюднила проект «Закону про дані» (General Data Protection Regulations, GDPR), метою якого є розкриття економічного та соціального потенціалу даних і технологій, які відповідають правилам і цінностям ЄС [6, с. 45-47]. Законопроект запроваджує нові вимоги щодо обміну даними, визначає права і обов'язки користувачів, третіх сторін, малих, середніх і великих компаній щодо доступу до даних і обміну ними, доступу державних установ, міжнародної передачі даних, комутації в хмарі та сумісності, що має значні потенційні наслідки для глобальної цифрової економіки та управління даними. Державні установи отримали право на доступ і використання відповідних необхідних даних, що зберігаються в приватному секторі (за винятком мікро- та малого бізнесу), у відповідь на надзвичайні ситуації, такі як терористичні атаки, охорона здоров'я, стихійні лиха, або для виконання юридичних зобов'язань. Постачальники послуг обробки даних повинні забезпечити специфікації сумісності або сумісність з європейськими стандартами і вживати всіх розумних технічних, правових та організаційних заходів, включаючи договірні домовленості, щоб запобігти незаконній передачі неперсональних даних державам, які не входять до ЄС або ЄЕЗ [5, с. 182, табл. 2; 6, с. 51].

Таким чином, можна стверджувати що існує дилема глобалізації і локалізації в поширенні бізнес даних і забезпеченні їх кіберзахисту. Управління даними включає аспекти кібербезпеки та розвитку, але наразі не існує зрілої моделі, якої можна було б дотримуватися в усьому світі. Обмін інформацією про кібератаки на міждержавному рівні може ефективно запобігти інцидентам кібербезпеки, покращити можливості реагування та захистити державну та корпоративну інформаційну безпеку [7, с. 303-306; 8, с. 857-860; 9, с. 21-33].

Література:

1. Павлюх О. А., Санжарова Г. Ф., Санжаров В. А. Виклики сучасної кібербезпеки: інституційні і правові відповіді Німеччини // Ірпінський юридичний часопис. Серія: право. 2023. Вип. 3 (12). С. 219-227.
2. Мацелик М. О., Санжарова Г. Ф., Санжаров В. А. Третя національна стратегія кібербезпеки Великої Британії: політика «на майбутнє» в

динамічному технічному середовищі // Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 9. С. 28-30.

3. Шевченко А. Є., Павлюх О. А., Санжаров В. А. Питання кібербезпеки в сучасному італійському законодавстві: національний безпековий периметр // Наукові тренди постіндустріального суспільства: матеріали IV Міжнародної наукової конференції, м. Суми, 31 березня 2023 р. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2023. С. 80-82.

4. Коваленко О. В. Розбудова системи кібербезпеки Іспанії: уроки для України // Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 17-18. С. 149-153.

5. Zichun Zhao National and Enterprise Cybersecurity Countermeasures // Advances in Social Science, Education and Humanities Research / eds. C. F. Peng et al. 2023. Vol. 703. P. 180-187.

6. Singh D. S., Prerna Regulation of Cross-Border Data Flow and its Privacy in the Digital Era // NUJS Journal of Regulatory Studies. 2024. Vol. 9 (2). P. 38-52.

7. Павлюх О. А., Санжарова Г. Ф. Атрибуція злочину як критично важлива проблема кібербезпеки // Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 9. С. 303-306.

8. Павлюх О. А., Санжарова Г. Ф. Кіберзлочинність: проблеми дослідження та методи правового реагування // Актуальні питання юридичної науки в дослідженнях молодих вчених: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції до Дня науки та 30-річчя Національної академії правових наук України (Київ, 18.05.2023). Одеса: «Юридика», 2023. С. 857-860.

9. Коваленко О. В. Теоретико-методологічні засади формування механізмів забезпечення кібербезпеки України на сучасному етапі державного будівництва // Věda a perspektivy. 2022. № 6 (13). С. 21-33.

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

СТРАХУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕЗАЛЕЖНИХ ЧЛЕНІВ (НЕЗАЛЕЖНИХ НЕВИКОНАВЧИХ ДИРЕКТОРІВ) НАГЛЯДОВОЇ РАДИ (РАДИ ДИРЕКТОРІВ)

*Блаженко Тетяна
здобувачка, Навчально-науковий юридичний
інститут Прикарпатського національного
університету ім. В. Стефаника*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4051

В корпоративному управлінні усе частіше застосовується страхування юридичної відповідальності посадових осіб, в тому числі незалежних членів (незалежних невиконавчих директорів) наглядової ради (ради директорів).

Пункт про страхування на випадок помилково ухваленого рішення *Directors and Officers Liability Insurance* найчастіше зустрічається у договорах з іноземними членами наглядових рад. Разом з тим відповідне положення уже є обов'язковим в контексті цивільно-правової відповідальності посадових осіб державних унітарних підприємств та господарських товариств, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі.

Відповідно до Закону України «Про управління об'єктами державної власності» відповідальність керівників, членів колегіального виконавчого органу, членів наглядової ради державного унітарного підприємства, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, за збитки, завдані їхніми діями (бездіяльністю) під час виконання своїх повноважень, може бути застрахована за рахунок такого державного унітарного підприємства,

господарського товариства як сторони, для захисту інтересів якої здійснюється відповідне страхування (ч. 3 ст. 14) [1].

На виконання Закону було прийнято Постанову КМУ від 4 липня 2018 р. № 535 «Порядок добровільного страхування відповідальності керівників та членів наглядових рад державних унітарних підприємств та господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі» (насьогодні втратила чинність – прим. автора), у відповідності з п. 3 якої відповідальність керівника та члена наглядової ради підприємства, товариства за збитки, завдані підприємству, товариству їх діями або бездіяльністю під час виконання ними своїх повноважень, страхувалася на підставі договору добровільного страхування відповідальності керівників та членів наглядових рад підприємства, товариства (далі – договір страхування), укладеного з урахуванням вимог цього Порядку [2]. Предметом договору страхування є майнові інтереси страхувальника, що не суперечать закону та пов'язані з обов'язком особи, відповідальність якої застрахована, відшкодувати завдані нею збитки страхувальнику внаслідок дій або бездіяльності, під час виконання нею своїх повноважень як керівника або члена наглядової ради у зв'язку з пред'явленням обґрунтованої претензії страхувальником.

В згаданому порядку визначалися приблизний перелік дій чи бездіяльності членів наглядової ради під час виконання ними своїх повноважень як керівника або члена наглядової ради підприємства, товариства, внаслідок яких можуть бути завдані збитки товариству. Поряд з тим вказувалося, що не є страховим випадком такі події: 1) події, ризик настання яких застраховано відповідно до інших обов'язкових або добровільних видів страхування; 2) навмисні дії особи, відповідальність якої застрахована, якщо вони були спрямовані на настання страхового випадку, крім дій, пов'язаних з виконанням ними громадянського чи службового обов'язку, вчинених у стані необхідної оборони (без перевищення її меж) або щодо захисту майна, життя, здоров'я, честі, гідності та ділової репутації; 3) нараховані підприємству, товариству штрафи, пеня; 4) інші випадки, які визначені за домовленістю сторін у

договорі страхування (п. 12). Однак згодом відповідний Порядок був скасований на підставі Постанови КМУ № 433 від 23 квітня 2024 р. «Про визнання такими, що втратили чинність, постанов Кабінету Міністрів України від 4 липня 2018 р. № 535 і від 20 січня 2021 р. № 28» [3].

Незважаючи на скасування відповідного порядку страхування цивільно-правової відповідальності незалежних директорів продовжується. В 2024 р. АТ «Укргазбанк» уклав договір страхування цивільно-правової відповідальності з ціною договору 2 322 834 грн 25 коп. та сукупним лімітом відшкодування 76 004 000 грн [4]. А АТ «Укрпошта» уклало договір страхування цивільно-правової відповідальності посадових осіб (дії або бездіяльності, під час виконання своїх повноважень в якості члена) з лімітом відшкодування 61 500 тис. грн [5]. У договорі АТ застрахувало цивільно-правову відповідальність незалежних невиконавчих директорів за вчинення наступних дій: провадження інвестиційної діяльності, яка призвела до збитків АТ; оприлюднення фінансової звітності, яка містить недостовірну інформацію та призвела до збитків АТ; висловлювання і заяви від імені АТ, які негативно вплинули на ділову репутацію товариства та призвели до збитків АТ; завдання збитків власникам під час проведення процедур реорганізації та ліквідації підприємства, товариства та господарських організацій, управління якими здійснюють підприємство, товариство; розголошення службової і конфіденційної інформації та комерційної таємниці, що призвело до збитків АТ; укладення від імені АТ угод, в тому числі тих, в яких є особиста зацікавленість, які призвели до пред'явлення претензій третіми особами та, як наслідок, збитків АТ; інші дії, що призвели до збитків АТ, на підставі яких і виключно у зв'язку з виконанням повноважень як члена наглядової ради або генерального директора пред'являється претензія, що зазначена у Договорі страхування (п.2.1.1.) [6].

Однак в цілому страхування цивільно-правової відповідальності все ж не набуло широкої поширеності, що обумовлено рядом факторів. По-перше, відсутнє законодавче закріплення страхування відповідальності керівників юридичних осіб для акціонерних товариств в цілому. На

сьогодні такий обов'язок обмежується лише обов'язковим страхуванням юридичної відповідальності незалежних директорів державних АТ, та АТ з часткою держави в статутному капіталі не менше 50%. Останні становлять лише незначну частину серед усіх зареєстрованих в Україні АТ. Тому незалежні члени наглядових рад перебувають у більш не вигідному становищі, оскільки їх діяльність поки-що не страхується в обов'язковому порядку, що, звичайно, впливає на характер прийнятих ними рішень в корпоративному управлінні.

По-друге, відсутність страхування незалежних директорів багато в чому пояснюється відсутністю в Україні практики стягнення збитків з посадових осіб органів управління, у тому числі за їх необережні дії (бездіяльність). Суди в Україні в переважній більшості випадків стягують з керівника збитки лише у разі доведеності умисних дій (бездіяльності). Однак такі дії не відносяться до страхових випадків, які покриваються страховим відшкодуванням. Крім того, в Україні досі не розвинена практика пред'явлення позовів (непрямих позовів) до конкретних управлінців. Позови про відшкодування завданої шкоди подаються в основному безпосередньо до акціонерного товариства [7, с. 88].

По-третє, нормативне забезпечення процедури стягнення з незалежних директорів, пред'явлення позову в порядку господарського судочинства, ще досить недосконала.

Таким чином, серед причин, що перешкоджають розвитку практики страхування відповідальності незалежних директорів в Україні, варто виділити: 1) відсутність законодавчого закріплення страхування відповідальності керівників юридичних осіб; 2) незначна практика пред'явлення майнових вимог до керівників юридичних осіб; 3) акцентування уваги нормотворця на адміністративну та кримінальну відповідальність керівників юридичних осіб.

Література:

1. Про управління об'єктами державної власності: Закон України 21 вересня 2006 року № 185-V. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2006. № 46. ст. 456.

2. Про затвердження Порядку добровільного страхування відповідальності керівників та членів наглядових рад державних унітарних підприємств та господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі: Постанова КМУ від 4 липня 2018 р. № 535. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/535-2018-%D0%BF#Text>
3. Про визнання такими, що втратили чинність, постанов Кабінету Міністрів України від 4 липня 2018 р. № 535 і від 20 січня 2021 р. № 28: Постанова КМУ № 433 від 23 квітня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-2024-%D0%BF#n6>
4. Добровільне страхування відповідальності директорів та вищих посадових осіб АТ «Укргазбанк». Веб-сайт Prozorro. URL: <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2024-02-07-006360-a>
5. Закупівля Добровільне страхування відповідальності керівників та членів наглядових рад державних унітарних підприємств ... від АТ «Укрпошта». URL: <https://tender.uub.com.ua/tender/UA-2024-02-22-006551-a/>
6. Договір добровільного страхування відповідальності вищих посадових осіб № 290424-05E/LBT0068847 між АТ «Укрпошта» та ПрАТ «СК «Колоннейд Україна». URL: <https://public-api.prozorro.gov.ua/api/2.5/tenders/81f28099a12347deb5133aeb6a44f6d5/contracts/2478af61cc7e4b51ad78891e1adb1a01/documents/4086328fc43447c9895eb4f3c90d421d?download=dfa54cd8ce15413a89d557bb68bbf77e>
7. Ковалишин О. Р. Страхування відповідальності в корпоративному управлінні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. № 63. 2023. С. 88-91.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ЖИТЛО В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Жарікова Олена Борисівна
кандидат економічних наук, доцент
кафедри банківської справи та страхування,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
ORCID: 0000-0002-1259-1712

Пащенко Оксана Василівна
кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної
теорії, Національний університет біоресурсів
і природокористування України
ORCID: 0000-0002-0603-8072

Жарікова Анна Леонідівна
магістрантка 1 року навчання юридичного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4049

Сучасне правове регулювання житлових відносин в Україні зазнає значного впливу збройного конфлікту, що триває з 2022 року. Масштабні руйнування житлового фонду, вимушене переселення мільйонів громадян і необхідність відновлення зруйнованого житла створюють нові виклики для житлового законодавства. Існуючі правові механізми недостатні для ефективного захисту прав внутрішньо переміщених осіб, власників пошкоджених або знищених будинків, а також для забезпечення доступності тимчасового і соціального житла [1, 2, 3].

Удосконалення нормативно-правової бази потребує створення ефективних компенсаційних механізмів, запровадження спеціальних програм кредитування для відновлення житла та посилення державного контролю за дотриманням житлових прав громадян [1, 2, 3].

Тема дослідження дозволяє дослідити актуальні проблеми житлового законодавства у воєнний і післявоєнний періоди, проаналізувати судову практику та запропонувати шляхи правового забезпечення житлових прав у кризових умовах [1, 2, 3].

Шляхи правового забезпечення житлових прав у кризових умовах полягають у наступному:

1. Створення ефективних компенсаційних механізмів:

- прийняття спеціального законодавства про компенсацію за зруйноване або пошкоджене житло;
- запровадження прозорих процедур оцінки збитків і виплати компенсацій через державні та міжнародні фонди.

2. Запровадження державних програм тимчасового житла:

- розробка механізмів розподілу тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб (ВПО);
- створення нормативної бази для використання приватного житла за державної підтримки на тимчасових умовах.

3. Реформування механізмів орендних відносин;

- посилення захисту прав орендарів і власників житла в умовах форс-мажору;
- врегулювання питання мораторіїв на виселення соціально вразливих категорій.

4. Фінансова підтримка житлового будівництва:

- запровадження пільгових програм кредитування для відновлення та будівництва житла;
- використання механізмів державно-приватного партнерства для відбудови житлового фонду.

5. Розвиток соціального житла:

- створення додаткових фондів соціального житла для ВПО та осіб, які втратили житло;
- прийняття законів про соціальні гарантії для найбільш постраждалих громадян.

6. Посилення правового регулювання відшкодування збитків у міжнародних судах:

- використання міжнародних механізмів для відшкодування збитків, завданих агресором;

- забезпечення юридичної підтримки постраждалих у зверненнях до ЄСПЛ та інших міжнародних судових органів.

Право на житло є фундаментальним соціальним правом людини, гарантованим Конституцією України та Міжнародними правовими актами. Сучасне правове регулювання житлових відносин в Україні потребує удосконалення з огляду на актуальні соціальні та економічні виклики. Проблеми забезпечення доступності житла, захисту прав орендарів і власників, а також питання соціального житла вимагають комплексного перегляду законодавства та імплементації європейських стандартів у сферу житлової політики [1, 2, 3].

Пошкодження або знищення житлових об'єктів нерухомості внаслідок бойових дій буде охоплюватись підставами для отримання компенсації їх власниками [1, 3]. Тобто руйнування житла є правопороджуючим фактом щодо отримання компенсації відповідно до Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України», та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України.

Отже, запровадження цих заходів сприятиме відновленню житлових прав громадян і забезпеченню соціальної стабільності у воєнний і післявоєнний періоди. Необхідність удосконалення законодавства обумовлена стрімкими змінами в економіці, демографічними викликами та потребою гармонізації норм національного законодавства з європейськими стандартами. Реформування житлового законодавства має бути спрямоване на створення дієвих механізмів забезпечення громадян житлом, підвищення правового захисту у відносинах власності та оренди, а також на розвиток соціальної житлової політики.

Література:

1. Кройтор В. А. Юридичні факти в сучасній доктрині житлового права та практиці правозастосування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2024/28.pdf

2. Мороз О. В. Підстави зміни та розірвання договору найму житла. *Право і суспільство*. 2024. № 1. Т. 1. С. 79-85. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.1.13>.
3. Явор О. А. Особливі обставини зміни або припинення договору найму (оренди) житла за сучасних умов воєнного стану в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 110-115. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.20>.

УМОВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ. КАЗУС

Конончук Богданна Ростиславівна
здобувачка освітнього ступеня бакалавра
юридичного факультету Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4059

Розглянувши природу юридичної відповідальності у цивільному праві, підстави для її настання, необхідно зазначити також обставини, за яких особа звільняється від несприятливих для неї наслідків майнового характеру. Принцип «відповідальність тільки за наявності вини», що закріплений у цивільному законодавстві, означає наступне: цивільно-правова відповідальність не є абсолютною, тобто може бути скасована за наявності відповідних умов.

Ці обставини є історично обумовленими. Римське право, яке є основою сучасного цивільного, застосовувало поняття «випадку» («casus») у двох варіантах. Перший був більш поширений та мав назву «простий випадок». Його широкий спектр застосування був зумовлений тим, що «простим випадком» називали будь-які випадки за умови відсутності вини боржника. Римські юристи наводили наступні приклади випадків: шкода, що була завдана твариною, або людиною позбавленою розуму, звичайні стихійні явища (мороз, вітер, спека). Таким чином, «випадок» у широкому розумінні був певними життєвими обставинами,

які можливо було передбачити, але у разі настання «казусу» ні боржника, ні кредитора звинуватити було неможливо [1].

Другий варіант мав назву «*casus major*» також відомий як «*vis major*» – непереборна сила. Основна відмінність від першого варіанту «випадку» – абсолютна неможливість передбачити певні життєві обставини. До таких відносились наступні: стихійні лиха, напади розбійників, піратство, епідемії хвороб та інше. Такий поділ було збережено і в цивільному законодавстві. ЦК України ст. 617 передбачає звільнення від відповідальності за умов настання випадку або обставин непереборної сили [2].

Визначення «обставин непереборної сили» зустрічається в ЦК України як умова звільнення від відповідальності, але чітка фіксація та вичерпний перелік цих обставин у законодавстві відсутня. Так як і з визначенням «цивільно-правової відповідальності» не зазначено на законодавчому рівні саме чіткий перелік обставин, що вважатимуться за непереборну силу. Вирішення кожної справи в судовому порядку має йти індивідуально та з урахуванням конкретних обставин справи. Таким чином такий формат розгляду має надати можливість відповідачеві довести відсутність своєї вини, а саме що зобов'язання не було виконано внаслідок обставин непереборної сили.

Що стосується казусу як умови звільнення від відповідальності у цивільному праві, то варто зазначити наступне: казусом не можна вважати нестачу коштів боржника, відсутність на ринку відповідних товарів для виконання покладеного на нього зобов'язання та недодержання своїх обов'язків. Під казусом розуміється безвинне діяння, тобто коли відсутній як умисел, так і необережність заподіювача шкоди [3].

Оскільки випадковий збіг обставин не призводить до відповідальності за ненавмисне заподіяння шкоди, то відсутні об'єктивні причини для засудження правопорушника. Тому мова йде не про відповідальність, а про спеціальні правові форми розподілу збитків.

Отже, варто підсумувати, що цивільне законодавство досить лояльне до громадян. Воно не виключає обставини, за яких об'єктивно неможливе виконання зобов'язань в належному вигляді та надає можливість уникнути відповідальності. Особливої актуальності це набуло в умовах воєнного стану в країні. Внаслідок російської збройної

агресії виконання боржниками зобов'язань, наприклад, на тимчасово окупованих територіях об'єктивно неможливе. На мою думку, наявність такого механізму звільнення від цивільно-правової відповідальності має величезне значення для правової системи країни.

Література:

1. Гриняк А. Б. Договірна відповідальність як різновид цивільно-правової відповідальності сторін у підрядних зобов'язаннях. Питання розвитку договірних правовідносин. С. 93-97.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003.
3. Нємцева А. О. Підстави звільнення від безвинної відповідальності в цивільному праві. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 1. С. 78-85.

ВЛАСТИВОСТІ ЦИВІЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ

Маммадов Анар Ільяз огли

аспірант, Інститут держави і права імені

В.М. Корецького Національної академії наук України

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4057

Сутнісні властивості цивільної процесуальної форми можна адекватно інтерпретувати тільки у світлі мети й завдань, які ця форма покликана реалізовувати. Мета та завдання цивільної процесуальної форми можуть бути зведені до забезпечення здійснення справедливого правосуддя у цивільних справах і встановлення, таким чином, чітких правил і процедур судового розгляду.

Вважаємо, що властивості цивільної процесуальної форми необхідно аналізувати з огляду на наступне.

По-перше, варто враховувати інструментальну роль цивільної процесуальної форми. Вона може бути розглянута, виходячи зі структури

судового процесу, оскільки саме цивільна процесуальна форма забезпечує справедливий розгляд і вирішення юридичних справ та можливість для всіх учасників спору щодо подання доказів і висловлення своєї правової позиції; принципів цивільного судочинства, оскільки через процесуальну форму реалізуються основні засади цивільного процесу, спрямовані на забезпечення рівності процесуальних можливостей; універсальності, що дає змогу її використання в різних проблемних ситуаціях і для вирішення різних категорій цивільних справ у порядку різних видів судових проваджень.

По-друге, цивільна процесуальна форма можна розглядати в аспекті її гарантійного призначення. Цивільна процесуальна форма має законодавче закріплення, що забезпечує стабільність і передбачуваність судового правозастосування, вона містить деталізовані правила, які є гарантією того, що всі учасники судового процесу мають чіткі інструкції щодо використання своїх процесуальних прав і виконання процесуальних обов'язків. Процесуальна форма включає в себе механізми оскарження та перегляду судових рішень, які є гарантією захисту прав сторін, даючи їм змогу виправити судові помилки і домогтися справедливого вирішення справ. Це веде до ухвалення таких судових рішень, які заслуговують на довіру громадян і суспільства загалом.

По-третє, цивільна процесуальна форма відіграє важливу роль в організації судового процесу. Це зумовлено необхідністю пошуку найбільш ефективних методів вирішення правових спорів. У цьому сенсі цивільна процесуальна форма виступає одним з інструментів оптимізації цивільного судочинства. Проблема оптимізації цивільного процесу є сьогодні однією з актуальних у теоретичному та прикладному аспекті.

Цивільна процесуальна форма включає в себе судові правила та процедури, які спрямовані на спрощення і впорядкування процесу, щоб забезпечити його досягнення його мети та завдань з найменшими витратами зусиль. Внаслідок цього, цивільна процесуальна форма враховує різні аспекти спірної справи, зокрема, характер конфлікту, вимоги сторін, допустимі докази та інше. Встановлюючи строки для вчинення процесуальних дій, подання доказів, проведення судових

засідань, законодавець намагається уникнути затримок і прискорює розгляд цивільних справ, що важливо для забезпечення своєчасності захисту прав сторін. Тобто, цивільна процесуальна форма включає в себе чітку регламентацію дій сторін, суду та інших учасників процесу. Зрештою, правильна організація процесуальної діяльності, а по суті, її оптимізація в сучасних умовах спрямована на досягнення раціонального балансу між швидкістю та якістю судового процесу.

Виокремлюючи вплив цивільної процесуальної форми на суспільні відносини, що складаються під час розгляду і вирішення цивільних справ, як одну з її властивостей, необхідно зазначити таке. Як відомо, матеріальне право визначає права та обов'язки сторін, тоді як процесуальне право регулює порядок реалізації цих прав та обов'язків у суді. Цивільна процесуальна форма встановлює конкретні вимоги та умови для отримання судового захисту та реалізації прав. Отже, правомірно говорити, що цивільна процесуальна форма має безпосереднє значення у взаємодії матеріального і процесуального права, забезпечуючи належний механізм, через який матеріальні права та обов'язки реалізуються і захищаються в судовому порядку.

З огляду на вищевикладене, ми доходимо висновку про те, що властивості цивільної процесуальної форми знаходять свій прояв у контексті її інструментальної ролі, забезпеченні гарантій прав сторін, організуючого впливу на структуру судового процесу та суспільні відносини, що складаються. Пропонований науковий підхід спрямований на визначення значення цивільної процесуальної форми в організації та функціонуванні правосуддя у цивільних справах. Розглянуте значення полягає у встановленні правил поведінки всіх учасників судового процесу, умов і процедур, за яких нові учасники можуть бути залучені до процесу, послідовності судового розгляду та вирішення цивільної справи, у забезпеченні впорядкованості діяльності суду та учасників судового процесу.

АВТОНОМІЯ ВОЛІ ЯК ПРИНЦИП ПРИВАТНОГО ПРАВА

Пацурківський Петро Петрович
студент I курсу магістратури,
Навчально-науковий інститут права Київського
національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0002-3137-5046

Науковий керівник: Кузнєцова Наталія Семенівна
доктор юридичних наук, професор,
Навчально-науковий інститут права Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4056

Вступ. Наразі законодавець України [1] та вітчизняна наука цивільного права [2] тлумачать феномен автономії волі як принцип міжнародного приватного права, не поширюючи його на весь цей пласт правової матерії. Більше того, це усталена традиція, яка укорінена і в міжнародному арбітражному судочинстві [3; 4]. Вона сягає своїми витокami глибини століть [5]. Її квінтесенція полягає в тому, що автономія волі учасників цивільних відносин обмежується лише міжнародним приватним правом [6]. Але розвиток цивілістики, приватного права та відповідної судової практики уже давно поставили під сумнів безспірність цієї концепції.

До прикладу, професор римського права Одеського університету С. Пахман ще у XIX ст. з'ясував, що цьому праву була властива **презумпція приватної автономії індивіда**. Вона проявлялася в тому, що він сам визначав власні відносини з іншою особою приватного права з урахуванням аналогічного її права [7, С. 181]. Як зазначає Н. С. Кузнєцова, сучасна вітчизняна цивілістична доктрина має «спиратися на українські правничі традиції, еволюційний досвід і найкращі зразки європейського і світового приватного права» [8, С. 42].

У Цивільному кодексі Сербії, наприклад, принцип автономії волі особи-учасника цивільних відносин закріплено у його окремій ст. 10.

Цей кодекс містить значно ширший перелік принципів цивільного законодавства у порівнянні з їх рядом у ЦК України [9].

Не менш інноваційна з огляду на проблематику нашого дослідження правова позиція Верховного Суду, обґрунтована колегією суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у постанові в справі № 601/1396/21 від 14.08.2024 р. «Касаційний суд акцентує увагу, – резюмується у ній, – що автономія волі ... є «підвалиною» сучасного приватного права...» [10]. Ця його позиція знайшла підтвердження та подальший розвиток у постанові КАС ВС в справі № 201/13593/19 від 27.11.2024 р. [11]. Проте усі ці новели ще не знайшли адекватної реакції з боку цивілістичної доктрини України.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності включення до ряду принципів усього сучасного приватного права України принципу автономії волі учасників цивільних відносин.

Ключовою **методологічною засадою дослідження** послуговував антропосоціокультурний підхід та системний і телеологічний методи.

Виклад основних результатів дослідження. Наразі загальногалузеві принципи цивільного законодавства стисло викладені вітчизняним законодавцем у ст. 3 «Загальні засади цивільного законодавства» ЦК України. Вона, як резонно зауважив О. О. Кот, «містить закритий перелік загальних засад цивільного законодавства – як мінімум, це впливає з її буквального тлумачення» [12, С. 242]. Принцип автономії волі учасника цивільних відносин у ряду цих принципів відсутній.

Є підстави стверджувати, що його частково репрезентують принципи свободи договору та свободи підприємницької діяльності, не забороненої законом. Але вони не вичерпують усієї потенційно можливої сфери свободи волевиявлення учасника цивільних відносин. Необхідно зазначити, що договір, який є найпоширенішим різновидом правочину, втім числі й у підприємницькій діяльності, не охоплює собою, до прикладу, односторонніх правочинів, про які йдеться у ч. 3 ст. 202 ЦК України. Їм властиві ті ж основоположні якості, що і правочинам як родовому явищу в цілому. Так, Верховний Суд в постанові у справі № 201/16327/16-ц від 19.08.2020 р. зазначив таке: «До односторонніх правочинів, зокрема, належать: видача довіреності, відмова від права власності, складання заповіту, публічна обіцянка винагороди, прийняття спадщини. Аналіз

розуміння як правочину, так і одностороннього правочину, свідчить, що односторонні правочини є вольовими діями суб'єкта; вчиняються суб'єктами для здійснення своїх цивільних прав і виконання обов'язків; спрямовані на настання правових наслідків (набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків)» [13]. Всі ці елементи є складовими принципу автономії волі.

Про автономію волі йдеться і в інших засадничих положеннях ЦК України. Зокрема, в ч. 3 ст. 6 ЦК стверджується: «сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд»; в ч. 1 ст. 12 ЦК України наголошено, що «особа здійснює свої цивільні права вільно, на власний розсуд»; про це ж йдеться у ч. 1 ст. 20 ЦК: «Право на захист особа здійснює на свій розсуд». Прикметно, що в ЦК України є навіть спеціальна юридична конструкція «право на свободу» (ст. 288), у якій втілено самостійне право учасника цивільних відносин: «Фізична особа має право на свободу». У ст. 309 ЦК йдеться про право особи на свободу літературної, художньої, наукової та технічної творчості; у ст. 313 ЦК – про право на свободу пересування, а у ст. 314 ЦК – про право на свободу об'єднання.

Наведені нами положення ЦК України, в яких йдеться про свободу особи – учасника цивільних відносин (про автономію її волі) не вичерпують усього їх ряду. Звісно, наяву достатні підстави для висновку про те, що автономія волі учасників цивільних відносин пронизує увесь ЦК України, є його системоутворюючим началом та метою водночас. Цю особливість ЦК у своєму коментарі до його ст. 288 виокремив В. В. Кочин, зазначивши, що цей феномен проявляється: «1) як співвідношення усвідомлення значення своїх дій як ознаки цивільної дієздатності та критерію для її обмеження (чи визнання недієздатною); вільне створення юридичних осіб; вільне відчуження або перехід оборотоздатних об'єктів цивільних прав тощо; 2) як домінування свободи у речовому праві, праві інтелектуальної власності, зобов'язальному та спадковому праві» [14, С. 664] .

Ще яскравіше та переконливіше, найбільш концентровано автономію волі фізичних та юридичних осіб – учасників цивільних відносин репрезентує принципово нова парадигмальна матриця приватного права, яка лежить в основі ЦК України – **дозволено все**,

що прямо не заборонено. В її ціннісному епіцентрі перебуває приватна особа – фізична та юридична. На осіб публічного права ця матриця не поширюється, оскільки згідно ч. 2 ст. 19 Конституції України вони уповноважені «діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [15].

Нова парадигмальна матриця приватного права України є повною ціннісною протилежністю парадигмальної матриці радянського цивільного права, сенс якої полягав у тому, як загальновідомо, суб'єкту цивільних відносин можна було те, що йому прямо дозволялося державою як сувереном.

Висновки. Аналіз пласту приватного права, охопленого ЦК України, переконує, що йому де-факто атрибутивно властивий феномен автономії волі учасників цивільних відносин – фізичних та юридичних осіб приватного права. Цей феномен наскрізь пронизує ЦК України. Наяву достатні підстави, які уможливлюють та водночас роблять необхідним його виокремлення і фіксацію як принципу усього приватного права України. Автономія волі як принцип приватного права повинен бути включений у Концепцію оновлення Цивільного кодексу України.

Список використаних джерел:

1. Про міжнародне приватне право. Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 32. Ст. 422.
2. Довгерт А. Міжнародне приватне право : зміна концепції. Київ : Алерта, 2024. 256 с.
3. Saudi Arabia v. Arabian American Oil Company (Aramco) [1963]. URL : https://www.trans-lex.org/260800/_/aramco-award-ilr-1963-at-117-et-seq/
4. Sapphire International Petroleum Ltd v. National Iranian Oil Company [1963]. URL : https://www.biicl.org/files/3940_1963_sapphire_v_nioc.pdf
5. Juenger F. K. Choice of law and multistate justice. Ardsley, NY : Transnational Publishers, 2005. P. 7-8.
6. Кабрепа Юлія. Генезис «Lex Voluntatis» у виборі матеріального права. European Political and Law Discourse. Volume 7. Issue 1, 2020. С. 72-85.
7. Антологія української юридичної думки : в 6 т. Т. 6 : Цивільне право. Відп. ред. Я. М. Шевченко. Київ : Видавн. Дім «Юридична книга», 2003.
8. Кузнецова Н. С. Мій шлях до цивільного права. Цивільне право України: погляд у майбутнє : збірник наукових праць до 70-річчя з дня

народження Наталії Семенівни Кузнецової / за заг. ред. Р. О. Стефанчука, О. О. Кота. Одеса : Вид. «Юридика», 2024.

9. Грађански Законик Републике Србије. Београд, 29. маја 2015. Године. URL : <file:///C:/Users/User/Downloads/NACRT.pdf>

10. Постанова КЦС ВС від 14.08.2024 р. у справі № 601/1396/21. URL : <https://opendatabot.ua/court/121351895-ec75a29fe3fd5052db092994d9a33404>

11. Постанова КАС ВС в справі № 201/13593/19 від 27.11.2024 р. URL : <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/123949162>

12. Кот О. О. Загальні засади оновленого цивільного законодавства. Цивільне право України: погляд у майбутнє : зб. наук. праць до 70-річчя з дня народження Наталії Семенівни Кузнецової / за заг. ред. Р. О. Стефанчука, О. О. Кота. Одеса: Вид. «Юридика», 2024. С. 230-249.

13. Постанова КЦС ВС № 201/16327/16-ц від 19.08.2020 р. URL : https://zk.arbitr.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rizne/Glossema_2022.pdf

14. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 2 : Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки та терміни. Позовна давність. Особисті немайнові права фізичної особи / за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021.

15. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ВИКРАДЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ (КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ), ЯК СКЛАДОВОЇ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ВИЗНАЧЕНИХ МІЖНАРОДНИМ КРИМІНАЛЬНИМ СУДОМ

*Косохатко Богдан Сергійович
аспірант, Інститут права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

*Науковий керівник: Кучинська Оксана Петрівна
доктор юридичних наук, професор кафедри
кримінального процесу та криміналістики,
Інститут права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4046

Питання культурних цінностей завжди досить тісно пов'язане з розвитком та становленням певних етичних та моральних норм в конкретному суспільстві. Досить часто культурні цінності окремих етнічних груп, народів чи навіть об'єднання країн є певним дороговказом та характеристикою для чужинців. Незалежно від контексту та конкретного визначення культурних цінностей, адже мова може йти як про предмети матеріального (картини, архітектура, ювелірні вироби), так і не матеріального світу (орнаменти, традиції, співи).

Звісно будь який нематеріальний культурний об'єкт може мати свою матеріальну форму вираження та бути самобутнім. Однак, в цьому тексті ми зосередимось виключно на об'єктах матеріальних цінностей, які можуть бути викрадені, знищені, перевезені, спотворені, чи зазнати іншого фізичного впливу.

В той же час, варто пам'ятати, що Резолюція 2347 (2017) Ради Безпеки ООН від 24 березня 2017 р. [1] наголошує, що незаконне знищення КС, а також пограбування та незаконне вивезення культурних цінностей у разі збройного конфлікту, особливо терористичними групами, та спроби заперечувати історичне коріння й культурне розмаїття в цьому контексті можуть підживлювати та посилювати конфлікти й перешкоджають пост конфліктному національному примиренню, тим самим підриваючи безпеку, стабільність, управління, соціальний, економічний та культурний розвиток постраждалих держав [2]. Це означає, що насправді майже неможливо аналізувати складність та процес розслідування викрадення певного об'єкту, як культурної цінності, відірвано від його контекстуальних елементів, тобто без оцінки його важливості та значущості для певної суспільної одиниці (групи, народності, етносу, держави).

Перш ніж говорити про будь-які процесуальні дії з повернення спадщини в той момент коли вона вже виявлена та ідентифікована, спочатку варто приділити увагу безпосереднім методикам пошуку такої спадщини. Наприклад, в часи Другої світової війни розслідування таких випадків було значно ускладнене, через певну низку причин та елементів:

1) Відсутність єдиного та систематизованого місця, де б зберігалась інформація про усі об'єкти, що визначені як культурна спадщина;

2) Відсутність єдиної методології визначення таких об'єктів, як культурної цінності;

3) Відсутність можливості фіксувати такі інциденти вивезення будь-яким способом та в подальшому ідентифікувати їх як такі.

На щастя, реалії сьогодення дозволяють дещо змінити підходи до ідентифікації та пошуку культурної спадщини. Перш за все, це зумовлено значним технологічним прогресом, що полегшує ідентифікацію та пошук. В другу чергу, позиція Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) та міжнародної спільноти значно категоричніша, ніж в часи другої світової війни. Так, в МКС існує окрема “Політика щодо культурної спадщини” (англійською – The International Criminal Court. Policy on Cultural Heritage (June, 2021)) [3]. У якій викладено підхід суду до злочинів, пов'язаних з культурною спадщиною, підкреслюючи важливість захисту як матеріальної, так і нематеріальної культурної спадщини в

умовах конфлікту. Перш за все документ висвітлює регуляторну основу, яка стосується таких злочинів, як воєнні злочини, злочини проти людства, геноцид і злочини агресії, у контексті міжнародного права. Політика також акцентує увагу на впливі злочинів щодо культурної спадщини на громади та міжнародну спільноту, наголошуючи на зобов'язаннях МКС щодо боротьби з такими злочинами на всіх етапах його роботи, включаючи розслідування, переслідування та репарації. Також зазначено виклики, з якими стикаються розслідування злочинів проти культурної спадщини, такі як проблеми, пов'язані з доступом до доказів. По-третє, глобалізація права дозволяє країнам працювати в міжнародно-правовому аспекті значно краще та ширше, що в свою чергу полегшує ідентифікацію таких цінностей та їх повернення в подальшому.

Повертаючись до розслідувальної складової, варто відзначити, що пошук викраденої культурної спадщини має містити чіткий алгоритм та окремі складові державної політики. Щодо самого алгоритму, то він має складатися з наступних елементів:

1) Фіксація усіх контекстуальних елементів культурної цінності, тобто її автора, назви, матеріального вираження, форми та інших елементів, що можуть мати значення для подальшого пошуку. В таких справах важливо, зібрати якомога більше такої інформації, оскільки це значно спростить пошук цінностей в майбутньому. Звісно, найкращим варіантом такої фіксації може бути створення єдиного державного реєстру, що включав би не лише державні об'єкти, а й приватні колекції, що також можуть вважатися самотутньою частиною народу, а також й відповідні критерії визначення таких об'єктів, як культурної спадщини.

2) Встановлення підрозділів, що оперували на визначеній ділянці фронту та тривалості їх дислокації. Тобто, під час пошуку будь-якої культурної цінності варто усвідомлювати, що здійснити викрадення міг лише той підрозділ, що перебував на конкретній території, в проміжок часу зникнення об'єкту. Часто, це може бути військове угруповання або група підрозділів, які змінювали один одного протягом певного періоду та ймовірно за все підпорядковувались одному командирі чи відповідальній посадовій особі, яка скоріше за все не могла не знати про такі викрадення. Що також варто враховувати під час ідентифікації та доведення умислу в подальших судових процесах.

3) Запуск слідчо-цифрового продукту, який допомагає відслідковувати нові згадки у відкритій мережі зафіксованих у пункті першому контекстуальних елементів. Насправді мова йде про такі цифрові продукти, як OSAVUL чи SemanticForce, які одразу повідомляють користувача про появу певної згадки в будь якій соціальній мережі чи іншому джерелі інформації. Також, на додачу, це можуть бути цифрові продукти, що допомагають відслідковувати появу нових фото заданих культурних цінностей. Адже, у випадку з Україною, певна частина надважливих культурних цінностей має деякі фото, що зафіксовані в реєстрі Головного управління воєнної розвідки Міністерства оборони України, під назвою “Об’єкти української спадщини” [4], що може полегшити такий пошук. Також, окремим аспектом пошуку може бути постійна та неавтоматизована фіксація результатів аукціонів, які можуть не індексуватися спеціальним програмним забезпеченням (як і класичними пошуковими сервісами – Google, Yandex, Bing) для пошуку згадок чи фото. Як факт, цю роботу мають робити конкретний слідчий чи оперативний працівник регулярно.

Звісно, що в разі, якщо такий об’єкт буде знайдено на території іноземної країни, то його можна повернути завдяки можливостям міжнародного співробітництва, враховуючи усі особливості кваліфікації, про які зазначив МКС у вже згаданій в цьому матеріалі “Політиці щодо культурної спадщини”, положення якої також мають ряд дискусійних та складних питань.

В той же час, це також не означає, що національні правоохоронці та держава не мають здійснювати роботу з пошуку та ідентифікації таких культурних цінностей для їх подальшого повернення та притягнення винних за викрадення таких цінностей.

Використані джерела:

1. Resolution 2347 (2017), Adopted by the Security Council at its 7907th meeting, on 24 March 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://digitallibrary.un.org/record/862506?ln=ru>.
2. Аналітична довідка: Культурна спадщина як елемент національної безпеки [Електронний ресурс]. – Київ: НІСД, 2023. – Режим доступу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-09/ad_kult_spad_nac_bezp_06092023.pdf.

3. Policy on Cultural Heritage [Електронний ресурс] / International Criminal Court, Office of the Prosecutor. – The Hague, 2021. – Режим доступу: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/20210614-otp-policy-cultural-heritage-eng.pdf>.
4. База даних викрадених об'єктів [Електронний ресурс] // ГУР МО України. – Режим доступу: <https://war-sanctions.gur.gov.ua/stolen/objects>.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ДАНИМИ

Павлюх Ольга Анатоліївна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу,
Державний податковий університет
ORCID: 0000-0002-7850-8977

Габро Олександр Вікторович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня освіти,
група АП-23-6, Державний податковий університет
ORCID: 0009-0000-2363-6536

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4055

Дані, пов'язані з міжнаціональними компаніями, повинні передаватись і перетікати між різними регіонами, але існують відмінності в підходах до питань кібербезпеки [1, с. 219-227; 2, с. 28-30; 3, с. 80-82] і нормативних вимогах у різних країнах і регіонах [4, с. 180-187]. Фрагментація правил управління даними між країнами посилюється великою розбіжністю в засобах управління транскордонними даними в різних країнах. Оскільки країни та регіони по всьому світу починають звертати увагу на транскордонні дані та регулювати їх, багатонаціональні компанії почали стикатися з різними проблемами у веденні глобального

бізнесу з транскордонними потоками даних. Нечіткі та невизначені питання кібербезпеки мають великий вплив на багатонаціональні компанії. Глобалізація є основною характеристикою транснаціональних корпорацій, але, за винятком Сполучених Штатів, які загалом підтримують вільний потік даних через кордони, усі інші великі країни та регіони мають різний ступінь обмежень щодо локалізації даних.

Наприклад, США підтримують правила управління вільними транскордонними даними, тоді як ЄС підтримує внутрішньорегіональні потоки даних із високим рівнем позарегіональних вимог щодо захисту, а переговори між ЄС і США щодо транскордонних потоків даних коливалися між консенсусом і незгодою до березня 2022 року, коли США та ЄС узгодили нову трансатлантичну систему конфіденційності даних і досягли принципової згоди [4. с. 182, табл. 1].

Тим часом у лютому 2022 року Європейська комісія офіційно оприлюднила проєкт «Закону про дані», метою якого є розкриття економічного та соціального потенціалу даних і технологій, які відповідають правилам і цінностям ЄС. Законопроект запроваджує нові вимоги щодо обміну даними, визначає права і обов'язки користувачів, третіх сторін, малих, середніх і великих компаній щодо доступу до даних і обміну ними, доступу державних установ, міжнародної передачі даних, комутації в хмарі та сумісності, що має значні потенційні наслідки для глобальної цифрової економіки та управління даними. Державні установи отримали право на доступ і використання відповідних необхідних даних, що зберігаються в приватному секторі (за винятком мікро- та малого бізнесу), у відповідь на надзвичайні ситуації, такі як терористичні атаки, охорона здоров'я, стихійні лиха, або для виконання юридичних зобов'язань. Постачальники послуг обробки даних повинні забезпечити специфікації сумісності або сумісність з європейськими стандартами і вживати всіх розумних технічних, правових та організаційних заходів, включаючи договірні домовленості, щоб запобігти незаконній передачі неперсональних даних державам, які не входять до ЄС або ЄЕЗ [4. с. 182, табл. 2].

Таким чином, можна стверджувати що існує дилема глобалізації і локалізації в поширенні бізнес даних і забезпеченні їх кіберзахисту. Управління даними включає аспекти кібербезпеки та розвитку, але наразі не існує зрілої моделі, якої можна було б дотримуватися в усьому

світі. Обмін інформацією про кібератаки на міждержавному рівні може ефективно запобігти інцидентам кібербезпеки, покращити можливості реагування та захистити державну та корпоративну інформаційну безпеку [5, с. 857-860].

Отже, управління даними, яке включає аспекти кібербезпеки та розвитку інформаційних технологій може використовуватися у запобіганні національної і міжнародної злочинності за належного та ефективного правового регулювання і нормативного вдосконалення та уніфікації.

Література:

1. Павлюх О. А., Санжарова Г. Ф., Санжаров В. А. Виклики сучасної кібербезпеки: інституційні і правові відповіді Німеччини//Ірпінський юридичний часопис. Серія: право. 2023. Вип. 3 (12). С. 219-227.
2. Мацелик М. О., Санжарова Г. Ф., Санжаров В. А. Третя національна стратегія кібербезпеки Великої Британії: політика «на майбутнє» в динамічному технічному середовищі // Юридичний науковий електронний журнал. Запоріжжя, 2023. № 9. С. 28-30.
3. Шевченко А. Є., Павлюх О. А., Санжаров В. А. Питання кібербезпеки в сучасному італійському законодавстві: національний безпековий периметр // Наукові тренди постіндустріального суспільства: матеріали IV Міжнародної наукової конференції, м. Суми, 31 березня 2023 р. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2023. С. 80-82.
4. Zichun Zhao National and Enterprise Cybersecurity Countermeasures // Advances in Social Science, Education and Humanities Research / eds. C. F. Peng et al. 2023. Vol. 703. P. 180-187.
5. Павлюх О. А., Санжарова Г. Ф. Кіберзлочинність: проблеми дослідження та методи правового реагування // Актуальні питання юридичної науки в дослідженнях молодих вчених: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції до Дня науки та 30-річчя Національної академії правових наук України (м. Київ, 18 травня 2023 р.). Одеса: Вид. «Юридика», 2023. С. 857-860.
6. Інформаційне право України: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 416 с.

7. Кримінологічні засади участі України у міжнародній системі запобігання злочинності: монографія / Топчій В. В., Дідківська Г. В., Нікітін Ю. В. та ін. Вінниця, ТОВ «ТВОРИ», 2021, 375 с.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ ПРОКУРОРА ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КЕРІВНИКА ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Шовкопляс Олександр Петрович

аспірант, Державний податковий університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4053

Інститут процесуального керівництва прокурора у досудовому розслідуванні є наріжним каменем сучасного кримінального процесу України. В умовах постійного вдосконалення кримінального процесуального законодавства роль прокурора як процесуального керівника набуває особливого значення для забезпечення ефективності кримінального провадження та захисту прав його учасників.

Правова природа процесуального керівництва прокурора ґрунтується на положеннях Кримінального процесуального кодексу України, згідно з якими прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час досудового розслідування саме у формі процесуального керівництва. Це передбачає не просто пасивний нагляд, а активну участь у формуванні стратегії розслідування та прийнятті ключових процесуальних рішень.

Як зазначає Палюх А. І., відповідно до КПК України, прокурор реалізує три ключові функції на етапі досудового розслідування. Перша функція полягає у здійсненні кримінального переслідування, в рамках якого прокурор, діючи самостійно або через процесуальне керівництво слідчим, ініціює та забезпечує проведення досудового розслідування. Ця діяльність спрямована на оперативне, всебічне та об'єктивне розслідування кримінальних правопорушень, виявлення винних осіб та підготовку необхідного підґрунтя для ефективного судового провадження.

Методологія здійснення процесуального керівництва базується на системному підході, який включає: стратегічне планування розслідування; оперативний контроль за виконанням слідчих дій; аналіз та оцінку отриманих результатів; своєчасне коригування напрямків розслідування.

Сучасні виклики, пов'язані з появою нових видів злочинів та ускладненням механізмів їх вчинення, вимагають постійного вдосконалення інституту процесуального керівництва. Це передбачає впровадження інноваційних методик розслідування, використання сучасних технологій та розвиток міжнародного співробітництва у сфері кримінального переслідування.

Ефективне процесуальне керівництво вимагає від прокурора поєднання глибоких теоретичних знань з практичними навичками. Прокурор повинен досконало володіти методикою розслідування різних категорій злочинів, мати розвинені аналітичні здібності та вміння приймати обґрунтовані процесуальні рішення в умовах обмеженого часу та ресурсів.

Подальший розвиток інституту процесуального керівництва має відбуватися шляхом: удосконалення нормативно-правової бази; розробки нових методичних рекомендацій; впровадження сучасних інформаційних технологій; підвищення професійної кваліфікації прокурорів; розширення міжнародної співпраці

Таким чином, ефективна реалізація функцій прокурора як процесуального керівника досудового розслідування є запорукою успішного функціонування системи кримінальної юстиції в цілому. Постійне вдосконалення механізмів процесуального керівництва та підвищення професійного рівня прокурорів залишаються пріоритетними завданнями у контексті реформування кримінальної юстиції України.

Література:

1. Палюх А. І. Участь прокурора в доказуванні під час досудового розслідування : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2016. 206 с. URL: <https://lpnu.ua/spetsrady/k-3505223/paliukh-andrii-igorovych>.

**Господарське право. Господарське процесуальне право.
Екологічне право. Земельне право. Аграрне право.
Фінансове право. Банківське право**

ОПОДАТКУВАННЯ ФОП

Галушка Денис Юрійович

бакалавр, здобувач юридичного факультету гр. КЮ-231,

Національний університет «Чернігівська політехніка»

Науковий керівник: Шпомер Алла Іванівна

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний університет «Чернігівська політехніка»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4052

Актуальність дослідження. Оподаткування фізичних осіб-підприємців (ФОП) є однією з ключових сфер податкової політики України, яка безпосередньо впливає на розвиток малого та середнього бізнесу, зайнятість населення та наповнення державного бюджету. В умовах сучасної економічної нестабільності, зростання податкових зобов'язань, а також постійних змін у законодавстві підприємці стикаються з численними викликами, які вимагають обґрунтованих та ефективних підходів до податкового регулювання. Українська система оподаткування для ФОП продовжує зазнавати змін, спрямованих на оптимізацію податкових процесів, але водночас потребує подальшого вдосконалення для забезпечення прозорих та стабільних умов для розвитку підприємництва.

Метою дослідження є аналіз правових засад оподаткування фізичних осіб-підприємців, визначення їх відповідності принципам податкового права, а також розробка пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання з метою забезпечення балансу інтересів держави та платників податків.

Завданням цього дослідження є аналізування чинного законодавства та дослідження науковців, що регулює оподаткування ФОП в Україні, та визначити особливості податкових режимів для підприємців різних груп.

Дослідженням особливостей оподаткування фізичних осіб-підприємців в Україні займаються як українські, так і зарубіжні науковці. Значний внесок у вивчення механізмів оподаткування ФОП зробили українські дослідники, такі як Парфенюк Т. В., яка аналізує особливості застосування спрощеної системи оподаткування в Україні в умовах воєнного часу, а також Гусєв А. О., що досліджує єдиний податок в Україні: економічна сутність та особливості обліку. Грановська І. В. досліджує сучасний стан розвитку оподаткування малого бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу. Законодавче регулювання оподаткування фізичних осіб-підприємців в Україні ґрунтується на положеннях Податкового кодексу України (ПКУ). Основні положення щодо оподаткування доходів ФОП закріплені у розділі IV (ст. 177 ПКУ), який визначає загальні правила обчислення та сплати податку на доходи фізичних осіб (ПДФО). Зокрема, ФОП, що перебувають на загальній системі оподаткування, зобов'язані сплачувати ПДФО за ставкою 18%, а також військовий збір у розмірі 1,5% з чистого оподаткованого доходу.

Єдиний податок – місцевий прямий податок, який стягується з суб'єктів господарювання (юридичних осіб, а також фізичних осіб – підприємців (ФОП)), що перебувають на спрощеній системі оподаткування, відповідно до розділу XIV Податкового Кодексу України (ПКУ) «Спеціальні податкові режими» [2].

Сьогодні в Україні існує можливість обрати спрощену систему оподаткування або загальну систему. Спрощена система оподаткування передбачає кілька груп платників єдиного податку, які дозволяють підприємцям обирати оптимальні умови оподаткування відповідно до їхніх потреб. Кожна з груп має свої особливості щодо ставок податків, порядку подання звітності та умов ведення обліку, що дозволяє

враховувати специфіку діяльності та масштаби бізнесу кожного підприємця.

На першій групі спрощеної системи, наприклад, можуть працювати підприємці, які не залучають найманих працівників і ведуть діяльність у роздрібній торгівлі на ринках. Друга група є найбільш поширеною серед ФОП, оскільки дозволяє залучати до десяти працівників і здійснювати більший обсяг діяльності з дещо ширшими можливостями у виборі видів діяльності. Третя група відкриває можливості для підприємців, які мають великі обсяги доходу, в тому числі ті, що працюють з юридичними особами. Кожна з цих груп передбачає сплату податків за фіксованими ставками, що полегшує підприємцям обчислення податків і спрощує бухгалтерський облік. Четверта група призначена для сільськогосподарських виробників і також має свої особливості, що враховують сезонність діяльності та залежність від зовнішніх економічних умов. Загальна система оподаткування є альтернативою спрощеній, але вимагає більш складного обліку доходів і витрат та передбачає сплату податку на доходи фізичних осіб і військового збору, що зумовлює меншу популярність цієї системи серед ФОП.

Податкове адміністрування для фізичних осіб-підприємців вимагає спрощення процедур звітності та сплати податків. На сьогоднішній день ФОП зобов'язані подавати податкову декларацію щоквартально (для загальної системи оподаткування) або раз на рік (для спрощеної системи). Також відповідно до ст. 296 ПКУ, платники єдиного податку ведуть облік доходів у формі, що затверджена наказом Міністерства фінансів України №579 від 19.06.2015. Однією з проблем є складність процедури реєстрації податкових накладних для платників ПДВ, які перебувають на третій групі. Відповідно до ст. 201 ПКУ, накладні підлягають обов'язковій реєстрації в Єдиному реєстрі податкових накладних (ЕРПН). У разі помилок або технічних збоїв реєстрація може бути заблокована, що призводить до додаткових труднощів для ФОП.

Основними проблемами правового регулювання оподаткування ФОП є часті зміни в законодавстві, які ускладнюють планування підприємницької діяльності. Наприклад, у 2023 році набули чинності

зміни до ПКУ, що збільшили ставки єдиного податку для деяких категорій платників, а також обмежили право ФОП на отримання певних пільг.

Також існує проблема з подвійним оподаткуванням доходів, отриманих ФОП за кордоном. Відповідно до ст. 13 ПКУ, доходи, отримані за межами України, підлягають оподаткуванню в Україні, якщо інше не передбачено міжнародними угодами. Проте механізм уникнення подвійного оподаткування є складним і потребує спрощення.

У порівнянні з іншими країнами система оподаткування ФОП в Україні має як переваги, так і недоліки. Серед переваг – наявність спрощеної системи, яка дозволяє підприємцям уникати складних процедур і оптимізувати оподаткування. Проте в країнах Європи та світу існують моделі, що забезпечують ще більшу простоту ведення обліку і звітності для малого бізнесу. На жаль, в Україні підприємці часто стикаються з високими податковими ставками та складнощами в адміністративному супроводі своєї діяльності.

Дослідження оподаткування дає можливість зробити такі висновки: інститут оподаткування ФОП в Україні має важливе значення для підтримки бізнесу та економіки в цілому. Водночас, для забезпечення стабільного розвитку підприємництва необхідно створити сприятливіші податкові умови та знизити адміністративне навантаження на підприємців. Доцільно також зберігати стабільність законодавства, що дозволить підприємцям краще планувати свою діяльність і знизить ризики для бізнесу. Гармонізація податкової політики України з міжнародними стандартами сприятиме зменшенню бар'єрів для ведення бізнесу і підвищенню конкурентоспроможності українських підприємців на міжнародному рівні.

Література:

1. Цимбал В. О. Характеристика правового статусу фізичної особи – підприємця. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». – 2024. – № 5.
2. Козинець І. Г. Спрощена система оподаткування в Україні: переваги та недоліки. Юридичний науковий електронний журнал. – 2020. – № 3.

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА: ОСНОВА УСПІХУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Колиняк Інна Вячеславівна

студент Навчально-наукового інституту

бізнес освіти імені Анатолія Поручника Київського

національного економічного університету

імені Вадима Гетьмана, м. Київ Україна

Науковий керівник: Дацко Катерина Павлівна

кандидат економічних наук, доцент, магістр права

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4060

Корпоративна культура є одним із найважливіших чинників, що визначає успішність сучасних організацій. Вона об'єднує працівників, формує загальні цінності та сприяє досягненню стратегічних цілей. У статті розглянемо основні аспекти корпоративної культури, її значення, складові та вплив на ефективність роботи компаній.

Корпоративна культура – це сукупність цінностей, норм, переконань та практик, які визначають поведінку працівників і стиль управління організацією. Вона формує ідентичність компанії, створюючи унікальне середовище, в якому працівники взаємодіють один з одним і з клієнтами.

Роль корпоративної культури при створенні та забезпеченні життєдіяльності організацій, їх розвитку та просуванні у бізнес середовищі є важливою та незаперечною. Так світовий досвід ведення господарської діяльності переконує, що активне впровадження на підприємствах норм та принципів, а також їх дотримання дає змогу створити дружню атмосферу, яка забезпечить єдність працівників для досягнення поставлених цілей, дасть змогу досягнути стратегічних показників. На сьогодні, корпоративна культура є одним із вагомих управлінських ресурсів, адже створює свого роду соціальний фундамент, який впливає та регулює діяльність і взаємодію працівників в межах підприємства, з окремими цільовими групами, створює сприятливі умови для розвитку організації тощо. Однак, як би багато не говорили про роль корпоративної культури, на жаль, на багатьох вітчизняних підприємствах

вона має виключно формальний характер, прописані корпоративні кодекси не лише не використовуються в практиці, але й з їх змістом навіть не є обізнані усі працівники тощо. Це говорить про те, що не всі керівники розуміють значимість корпоративної культури, її роль та вплив на діяльність компанії, можливість її активного використання в управлінських процесах [1].

Ефективне ведення діяльності підприємства залежить від рівня розвитку корпоративної культури та дотримання працівниками її основних постулатів. Безсумнівно формуючи корпоративну культуру потрібно чітко розуміти її суть, призначення, види та ознаки, які їй притаманні. Традиційно культура розглядається як сукупність створених людиною духовних і матеріальних продуктів, а також вираженням способів і норм соціальної організації і регулювання життєдіяльності суспільства.

Вперше термін «корпоративна культура» згадується у працях німецького військового теоретика Мольтке, який використовував дане поняття у взаємовідносинах між офіцерами. Пізніше, на початку XX століття, французький вчений Анрі Файоль, який взяв за основу вчення Фредеріка Тейлора, у своїх принципах адміністрування приділяв особливу увагу поняттю корпоративний дух, формулюючи значення якого Файоль казав: «Союз – це сила. А вона являється результатом гармонії персоналу» [2].

Відомим є те, що як і будь який комплексний інструмент управління, корпоративна культура має різні типи, форми прояву і певну структуру, яка складається з низки елементів. Часто, вони не всі є сформовані організацією, однак кожен з них має вагомий вплив на її діяльність. Так, основними компонентами корпоративної культури є: місія організації (бачення, слоган), символіка (гасла, ритуали), корпоративний стиль (історія, кодекс корпоративної етики, шрифти), цінності та норми, форми винагород та заохочення.

При використанні окремих компонент корпоративної культури чи їх в комплексі, слід керуватися основними завданнями, які вона повинна вирішувати в процесі діяльності компаній. До них належать: усунення опору, підвищення рівня згуртованості колективу, їх мотивації, гармонізація психологічного мікроклімату в середині колективу, формування лояльності працівників чи інших цільових груп до

організації, якісний підбір нових співробітників, підтримання організаційного порядку тощо [3].

Психологи Дон Бек і Кріс Кован виділяють 6 типів корпоративної культури.

1. Приналежність – колектив підприємства розглядається як єдине ціле, свого роду сім'я, першочерговим завданням якого є забезпечити комфортний морально-психологічний клімат між її членами.

2. Домінування – пріоритетним та ключовим фактором у такій корпоративній культурі є сила та влада, якою наділений лідер.

3. Регламент – організаційною базою є утверджені норми і правила. Недоліком культури такого типу є велика кількість узгоджень для прийняття рішення, що є підставою для створення та проходження бюрократичних труднощів.

4. Успіх – головною цінністю виступає результат, тобто не важливо наскільки досвідчений працівник, головне те, який результат він приносить на тій чи іншій посаді для підприємства.

5. Згода – характерна відкритість та співпраця, присутній синергічний ефект. Основною цінністю у такому типі корпоративної культури є досягнення спільного рішення з метою вирішення важливих питань.

6. Синтез – характеризується високим рівнем професіоналізму та креативності працівника у підході щодо вирішення завдань та проблем, які виникають. Зокрема, значна увага приділяється дотриманню та формуванню командного духу в колективі [4, 5].

Є два шляхи впливу корпоративної культури на ефективність діяльності підприємства, а саме: перший полягає у тому, що культура та поведінка впливають один на одного, другий - культура здійснює вплив не так на те, що роблять працівники, а на те, як і яким чином вони це роблять. З метою більш цілеспрямованого використання корпоративної культури у розвитку організації, визначення її ролі, нами пропонується структурувати її вплив на окремі управлінські процеси, які ми розглядаємо в розрізі загальних функцій менеджменту, а саме: планування, організування, мотивування, контролювання та регулювання, а також за окремими цільовими групами. Тип паче, відомим є факт, що вплив корпоративної культури на ефективність організації

визначається в першу чергу відповідністю її загальній стратегії розвитку [6].

Враховуючи вищезазначене, варто наголосити, що корпоративна культура є важливим фактором, що впливає на успішність і стабільність організації. Вона визначає, як компанія функціонує, як співпрацює з клієнтами та реагує на виклики ринку. Інвестиції в розвиток корпоративної культури – це довгострокова стратегія, яка окупається через підвищення ефективності, залучення талановитих кадрів і зміцнення репутації компанії.

Література:

1. Шейко В. М. (2001), Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX – початок XXI ст.), Основа, Харків, Україна.
2. Питерс Т. Уотерман-мл. Р. В поисках совершенства. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005.
3. Синицька О. І., Білецька О. О. (2011), Організаційна чи корпоративна культура: теоретичні підходи до тлумачення понять, Економічні науки, № 5, URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_5_1/099-102.pdf (дата звернення: 11 січня 2022 р.).
4. Офіційний сайт платформи Evercar (2020), «Види і типи корпоративної культури», URL: <https://evercar.pp.ua/vidi-i-tipi-korporativnoi-kulturi/> (дата звернення 15 січня 2021 р.)
5. Офіційний сайт ЄКОПСИ (2018), «What Is the Culture of Achievement, And Why Is It Important For Business?», URL: <https://www.ecopsy.ru/insights/spiraling-journey/> (дата звернення 18 січня 2022 р.).
6. Стамбульська Х., Передало Х. С. Корпоративна культура: сутність, типи та роль у розвитку організації. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» № 1, 2022. с. 1-9.

**ХАРКІВСЬКИЙ ПРИКАЗ ГРОМАДСЬКОЇ ОПІКИ:
СТАНОВЛЕННЯ ТА СОЦІАЛЬНА РОЛЬ
У РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

Радченко Наталія Миколаївна
доктор історичних наук, доцент, професор
кафедри модерної історії України та зарубіжних
країн, Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
ORCID: 0000-0002-8293-2359

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4047

З сучасними викликами, зокрема гуманітарними кризами, спричиненими російсько-українською війною, система соціальної допомоги стала критично важливою для підтримки постраждалих верств населення. Знання історії формування соціальних інституцій дозволяє оцінити попередній досвід та знайти ефективні підходи до вирішення сучасних проблем. Прикази громадської опіки (1775-1866 рр.) стали однією з перших спроб інституціоналізувати соціальну допомогу на державному рівні. В українських землях ці установи відігравали важливу роль у забезпеченні підтримки найбільш уразливих верств населення: сиріт, людей похилого віку, хворих та бідних. Їх діяльність була тісно пов'язана з місцевими традиціями благодійності, що дозволяє розглядати їх як міст між державними реформами і локальними соціальними практиками.

Дослідження історії створення та діяльності Приказів громадської опіки привертало увагу багатьох дослідників. Так, В. Закриницька аналізує їх як приклад становлення державної системи соціального захисту [4]. Особливу увагу історії Приказів громадської опіки на українських землях, зокрема Харківського приказу, приділяє Т. Говтур у своїй дисертації [4]. Дослідниця детально розглядає діяльність Приказів

громадської опіки, зокрема їхню адміністративну структуру, внесок у розвиток медичної та освітньої інфраструктури.

У Харківській губернії Приказ громадської опіки було засновано у 1781 р. Ця установа відігравала ключову роль у впровадженні нових форм соціальної допомоги, спрямованої на підтримку найбільш уразливих верств населення, а також частково виконувала функції пенітенціарної системи. Фінансування діяльності Приказу базувалося на поєднанні державних субсидій, доходів від штрафів, приватних пожертв і благодійних заходів. Джерелом коштів були і пожертвування місцевих благодійників і церкви, які мали довгу традицію участі у суспільних проектах.

Харківський приказ громадської опіки відігравав ключову роль у забезпеченні медичної допомоги та підтримці соціально незахищених верств населення. Під його наглядом функціонувала губернська лікарня, яка надавала стаціонарну допомогу та виконувала функції основного медичного центру для незаможного населення регіону [2, с. 267-270].

Одним із важливих напрямів діяльності приказу була опіка над особами із психічними розладами та невиліковно хворими. Першим соціальним закладом для цивільних Харківського приказу громадської опіки найімовірніше був «Шпиталь» для злидених при Троїцькому соборі. У 1793 р. в Харкові за його сприяння було засновано Гамівний будинок, а в 1796 р. до нього додали будинок для божевільних і невиліковно хворих. У 1820 році ці заклади, разом із лікарнею, були перенесені за межі, на Сабурову дачу, яка в подальшому стала базою для розвитку Харківської губернської земської лікарні [4, с. 113]. Попри всю критику та недоліки, у 1842 р., за результатами інспекції «богоугодних заведень» Харківського приказу громадської опіки, цивільний генерал-штаб-доктор визнав Будинок для божевільних і невиліковно хворих найкращим серед подібних закладів у нестоличних регіонах імперії [1, с. 72-73]. На середину XIX ст. на утриманні Харківського приказу знаходилося вже 10 різних лікарняних установ.

У 1778 р. під наглядом Харківського приказу громадської опіки відкрилася перша громадська аптека в місті, що забезпечувала населення якісними медикаментами за доступними цінами, що значно покращило доступ до медичних засобів для малозабезпечених верств населення. У Харкові діяла система лікарняного збору, яка дозволяла фінансувати

медичні заклади за рахунок внесків містян. Ця система допомагала з вирішенням проблеми фінансування благодійних ініціатив Приказом [4, с. 115-119].

Діяльність приказу включала утримання богаділень, надавала притулок літнім людям та людям з інвалідністю. Також функціонували нічліжні будинки, які забезпечували тимчасове житло для нужденних. Харківський приказ турбувався й про полишених дітей. У Харківській губернії покинуті діти, доставлені поліцією, відправлялись до окремих притулків, влаштованих за типом столичних виховних будинків. У 1816 р. при Харківському приказі громадської опіки функціонував виховний будинок, під опікою якого перебувало 40 сиріт.

З 1782 р. Приказ опікувався Харківським робочим будинком, установою карального плану. За вчинення дрібної крадіжки (до 20 руб.) злочинець направлявся до робочого будинку, де мав відпрацювати аби покрити завдані збитки [5, с. 14].

Харківський приказ також відіграв важливу роль у розвитку освіти, відкриваючи народні школи та сприяючи професійній підготовці молоді, забезпечуючи базові умови для навчання і проживання дітей, що сприяло формуванню освіченого населення в регіоні; зокрема, він опікувався Харківським будинком для виховання бідних дворян та справами Головного народного училища, відкритого у 1789 р. [4, с. 117].

Діяльність Приказу супроводжувалася численними викликами. Головними серед них були: хронічна нестача фінансування, що обмежувала можливості виконання соціальних функцій; нерівномірність розвитку інфраструктури, яка ускладнювала доступ до послуг у віддалених районах; брак кваліфікованих кадрів для управління та контролю за роботою установ. Попри всі труднощі, Приказ громадської опіки у губернії став невід'ємною частиною тогочасної соціальної політики. Вони сприяли запровадженню системного підходу до вирішення соціальних проблем, заклавши основи для інституціоналізації соціального захисту. Його діяльність мала довготривалий вплив, зокрема на розвиток місцевих форм благодійності та громадської активності.

Історія діяльності Приказу громадської опіки Харківської губернії ілюструє процес впровадження загальноімперських реформ у регіонах із сильними місцевими традиціями. Аналіз їх роботи дає змогу не лише краще зрозуміти соціальну політику того часу, але й використовувати

ці уроки для розробки сучасних моделей соціальної допомоги. Досвід приказів є цінним джерелом для вивчення еволюції соціальних інститутів, які прагнули об'єднати державні ініціативи та місцеві ресурси.

Література:

1. Альков В. Харківська губерньська земська лікарня імперської доби та проблема гуманізації ставлення до психічно хворих // Краєзнавство. 2014. № 2. С. 71-80.
2. Андріяка Г. Внесок приказів громадської опіки у розбудову системи медичного обслуговування населення України наприкінці XVIII – XIX ст. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. 2016. Вип. 24. С. 17-25.
3. Говтур Т. Прикази громадської опіки як органи соціальної політики на українських землях у складі Російської імперії (кінець XVIII – перша половина XIX ст.): дис. канд. іст. наук. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2014. 327 с.
4. Закриницька В. З історії становлення національної системи управління соціальним захистом сім'ї, дітей та молоді. URL: <file:///C:/Users/natar/Downloads/1680-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3307-1-10-20150417.pdf> (дата звернення: 5.01.2025).
5. Кравченко О. Харківський приказ громадської опіки: створення, функції та роль у соціальній політиці регіону // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. 2012. № 24. С. 10-15.

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

Ванджурак Роман Васильович

ОНТОЛОГІЧНИЙ ТА ДЕОНТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РОЗСУДУ
СУБ'ЄКТІВ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ТА ЇХ КООРДИНАЦІЯ
ПРИ УХВАЛЕННІ ДИСКРЕЦІЙНИХ РІШЕНЬ.....3

Добросердов Артур Ринатович

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗМІСТУ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ДОКТРИНИ
ЯК ПРАВОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ.....7

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

Плотніков Олексій Вікторович

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ
ОБМЕЖЕНЬ ОЗБРОЄНЬ В ДРУГІ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ.....9

Співак Марина Вікторівна, Барановська Вікторія Сергіївна,

Гейко Анастасія Олегівна

РАТИФІКАЦІЯ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ У
МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ.....14

Супрунов Олег Іванович

ПРОБЛЕМИ КІБЕРБЕЗПЕКИ ПРИ ВЕДЕННІ ГЛОБАЛЬНОГО
БІЗНЕСУ З ТРАНСКОРДОННИМИ ПОТОКАМИ ДАНИХ.....18

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

Блаженко Тетяна

СТРАХУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕЗАЛЕЖНИХ
ЧЛЕНІВ (НЕЗАЛЕЖНИХ НЕВИКОНАВЧИХ ДИРЕКТОРІВ)
НАГЛЯДОВОЇ РАДИ (РАДИ ДИРЕКТОРІВ).....21

Жарікова Олена Борисівна, Пащенко Оксана Василівна,

Жарікова Анна Леонідівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ЖИТЛО В УКРАЇНІ:
СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....26

Конончук Богданна Ростиславівна

УМОВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ. КАЗУС.....29

Маммадов Анар Ільяз огли

ВЛАСТИВОСТІ ЦИВІЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ.....31

Пацурківський Петро Петрович

АВТОНОМІЯ ВОЛІ ЯК ПРИНЦИП ПРИВАТНОГО ПРАВА.....34

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

Косохатко Богдан Сергійович

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ВИКРАДЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ
СПАДЩИНИ (КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ), ЯК СКЛАДОВОЇ
ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ВИЗНАЧЕНИХ МІЖНАРОДНИМ
КРИМІНАЛЬНИМ СУДОМ.....39

<i>Павлюх Ольга Анатоліївна, Габро Олександр Вікторович</i> ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ДАНИМИ.....	43
--	----

<i>Шовкопляс Олександр Петрович</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ ПРОКУРОРА ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КЕРІВНИКА ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	46
---	----

**Господарське право. Господарське процесуальне право.
Екологічне право. Земельне право. Аграрне право.
Фінансове право. Банківське право**

<i>Галушка Денис Юрійович</i> ОПОДАТКУВАННЯ ФОП.....	48
---	----

<i>Колиняк Інна Вячеславівна</i> КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА: ОСНОВА УСПІХУ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	52
---	----

Історія держави і права. Історія політичних і правових вчень

<i>Радченко Наталія Миколаївна</i> ХАРКІВСЬКИЙ ПРИКАЗ ГРОМАДСЬКОЇ ОПІКИ: СТАНОВЛЕННЯ ТА СОЦІАЛЬНА РОЛЬ У РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	56
--	----

Наукове видання

«Актуальні дослідження правової та історичної науки»

Рік заснування – 2018

Видання виходить 10 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 20.01.2025
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 50 прим.

ГО «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net